

LUCEAFĂRUL

ANUL VII — Nr. 13 (146) 20 Iunie 1964

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.

Apare sâmbătă, la două săptămâni — 12 PAGINI — 1,30 lei

IN LARG
Fotografia
de NAUMESCU

LA 65 DE ANI

Umanistului, arhitectului cuvintelor, poetului subtil, marelui romancier. — G. Călinescu, — mulți ani trăiască!

Eugen BARBU

Corneliu STURZU

NEMURITORII DINTRE NOI

Activiștilor de partid.

Cu florile ce le purtam
ca pe o dragoste cu mult prea mare
pentru-a-ncepea întreaga doar în mine,
mă depărtasem de hotarul orei
urcând o scară ce mi se părea
că mă conduce spre un centru nou
al lumii unde stau nemuritorii.
Pe lacrima unei ferestre
din capătul uliței se zvintau literele:
Sediul de partid.

Țărani, minindu-și umbrele-n cimpuri,
intrau acolo cuvințioși și tăcuți
așa cum poșeau
sub tavanul fierăriei de-alături

cu plugurile lor strîmbe și vechi.
Își arătau sufletele arse de întrebări
cu vorbe domoale și-aceea tristește
dennă și ne-duplecată.

Iar el încerca cu uneltele sale
incă neexperimentate,
să îndrepte sufletele ce primeau mireasma vorbelor
noi,

așa cum Țărani primeau
pe reliefurile piepturilor
fertile ploaie a soarelui
dintr-o primăvară-ndelung așteptată.

Stătea-mpreună cu bărbății-aceia
iar orele cădeau, din somnu-i smulse,
pe lângă el și-l clătinau lovindu-l
cu întrebări mai grele de răspunderi.

Venea cu ei pășind egal și simplu
prin apa străvezie-a dimineții
și, traversînd-o, rămînea stingher
la malul după amiezilor, pe strada
cu spatele-adus ca al unui șofer —
(pentru că sarcina lui e să conducă
aliția prietenii către o destinație
extrem de precisă și clară).

Doar cuvintele.
Cuvintele sunind ca darabana ploii
pe glodurile șantierului.
Cuvintele ce proaspăt se izbeau
de ziduri noi,
facîndu-le melodios să sune
Cuvintele ce smălțuiau metalul
cu mull mai pur, iluminîndu-l,
cuvintele incandescente

și cele răcoroase, de zăpadă,
căzute pe obraji întia oară
Pe toate le-a rostit.

Fiindcă dacă ele, uneori,
din mult prea multă oboseala
s-ar fi ascuțit mai tare decît trebuie,
ar fi-nceput neiertător să doară
lăsînd în urmă-o rană inutilă
pe sufletele celor ce-mprejură-i,
încrăzători, se reclădeau cu ele

Sapați la temelii: acolo-i stă cuvîntul.
Culoarea s-a urcat în cărămida.
Treceți cu palma peste nichelul mașinii
și ca o scoică-opoi purtați-o la ureche:
veți auzi cum murmură cuvintele

Firesc, el de s-ar dizolva în luturi
iar trecătoru-i gest o să dispară
în zbaterea de sleaguri și-n sâruluri
și-n nostalgii sau mersuri de fanfară,
cuvintele aceste-n prelungire
prin golul dintre oameni, îi legara
cu nevăzute artere de iubire.

Ei, bine! Cuvintele să ne rămîină,
cu pulerea lor de-a grava
placa de-argint a memoriei,
cînd vultu gestului său așeza-vom
pe fiecare filă nouă-a istoriei.
Pentru că singurele arme cu care a tras
au fost cuvintele,
Pentru că singurele sale cărămizi
au fost cuvintele.
Pentru că răsul cuvintelor grele și mari
ne-a făcut, de la el învăjînd,
activiști de partid necesari.

Dacă pe tărîmul poeziei, imaginea tînrului nu se confundă automat cu aceea a începătorului (tot astfel cum noțiunea de atlet tînr nu se pare o tautologie), este sigur că, măcar în aceasta privință, proza ocupă o poziție aparte. Prozator tînr înseamnă, pentru cititorul cu experiență, unec, învâțat sau, în cel mai bun caz, unul de curînd scăpat de pe băncile asprei școli a cărei disciplină se mai simte o bucată de vreme în mișcări, deprinderi etc. Devenind prozator pur și simplu, „tînrul” nostru ajunge să considere el însuși aproape un miracol că o carte cum este Casa Buddenbrook a putut fi scrisă la 25 de ani. Cit despre consacrarea propriu-zisă, ea vine la o vîrstă a maturității interioare cînd, chiar tînr fiind cineva, laborioasele exerciții, pe care le presupune epica, imprimă caracterului trăsăturile deplinei bărbății.

Condițiile specifice în care s-a dezvoltat proza noastră în primii zece ani după Eliberare au apropiat și mai mult generațiile literare, pînă la desființarea aproape cu totul a noțiunii de scriitor tînr. Încît, vorbind despre prozatorii reprezentativi afirmați în această perioadă, nu ne vine prea greu să așezăm alături, cu gestul cel mai firesc, opere aparținînd unor scriitori mult deosebiți într-olaltă fie și numai ca vîrstă: Mitrea Cocor, Bărăgan și Setea; Bietul Ioanide, Bisipilorii și Facerea lumii. Titlul ultimei cărți citate sugerează

cesul acesta de cimentare (care de altfel continuă). Nu-i mai puțin adevărat, însă, că în materie de proza, anticiparea, nesprînjita încă deplin pe lapele vîrții, poate duce și a dus la efecte nedorite, dintre care schematismul și idealizarea s-au întîlnit adesea. Cu atât mai mult trebuie apreciată, pentru eroismul ei nedichisit, trezirea la viață a modestului și alt de omnesculu Ilie Barbu, a cărui „desăgurare” a constituit, so poate spune, și pentru proza noastră semnalul unei veritabile desăgurări. Spunînd adesea, am schițat împic și liniile de afirmare a categoriei de prozatori la care ne vom referi, o anumite înțelegere a problemelor față de care ei sînt să se delimiteze net și o alta pe care își propun s-o continue și s-o dezvolte.

Cea dintîi manifestare înregistrată a fost una de respingere violentă a practicilor scriitoricești negative, prevăzută cu desul teribilism și cu iconoclasia de rigoare. Adusă în situația de a trebui să-și dovedească prin creații literare prezența, și nu prin simpla efervescență a discuțiilor de redacție, manifestarea de care vorbim s-a orientat spre o literatură a faptului nemijlocit și a polemicii deschise cu deprinderile negative observate în realitate, ceea ce, practic, s-a soldat cu revirimentul reportajului și al unei proze de problematică etică întemătată pe cazuri acute. Lirică în bună măsură, facînd din autor nu numai un martor atotprezent, dar și un judecător prompt și inflexibil al proceselor de viață, proza adesea reportajică, dincolo de măsura îngăduită și uneori schematică și chiar programatic didactică, proza de acest tip — „Bariera” e exemplul cel mai elocvent — are meritul de a fi polemizat deschis, necruțat cu ilustrarea și epicizarea comică, din birou, desăgurată adeseori pe pagini interminabile.

Aparțin într-un fel sau altul acestei orientări scriitorii ca Nicuța Tanase, Teodor Mazilu, Paul Anghel, Nicolae Țic, Corneliu Leu, și numeroși alții, de la care cititorul e îndreptățit să aștepte de-acum înainte cărți deplin mature și, am vrea să precizăm, mai puțin „unilaterale”.

Nu s-ar putea spune că partizanii celeilalte „orientări”, în care îi vedem reunii pe Ion Lăncrănjan, Alecu Ivan Ghilia, Nicolae Voica, Dumitru Radu Popescu, Vasile Rebreanu, Fănuș Neagu, Ștefan Țănușescu și alții, nu așază în lucrările lor realul, oricît de modest, pe piedestalul cel mai înalt, ispirînd lucrurile să-și dezvăluie sensurile, după lepădarea coajilor de retorică, — spirit care pare a constitui dominantă scrisului actual. Unii dintre ei au scris chiar bune reportaje, iar practica exercițiului reportajic le-a folosit înconștient. Ceea ce-i deosebește însă de contrații de breasla amînții anteriori (fără ca aceasta să-i lege mai strîns laolaltă) este dezinteresul desăvîrșit pentru preocupările, le-am spune programatice, de a se constitui în generație, promoție etc. Aspiranții și vocații lor este așa-zicînd de a produce miere, și tot ca albina, — aleg dacă lagurii sînt producție proprie sau străini, cu condiția să fie laguri. De aceea ei se înscriu cu naturalețe în continuarea unei tradiții, punctul proximal a accesiei fiind, pare-se, măcar pentru unii dintr-inșii, Marin Preda. Neprezumțioși, polemica lor cu trecutul, cu năruvirile moștenite, ei o convertesc — fără rest — în imagini: în personaje și fapte de viață. Pe primul plan stă însă sublinierea omenei în cele mai felurite ipostaze, cercetată la nivelul relațiilor noi, socialiste. Nu ne îndoiim că un mai ascuțit spirit critic și o conștiință artistică mai activă ar corecta — în folosul cititorilor — acest instinct de creație, prea spontan și nesupravegheat în cazul unor. Această îi duce adesea la o seamă de excese, dintre care cele mai supărătoare ni se par a fi o anumă complacere în sporovăiala epică și insuficienta ierarhizare a faptelor semnificative, ceea ce se reflectă nemijlocit într-o compoziție dezlinată, cu multe elemente parazitare.

Bineînțeles, distincția operată mai înainte conține o bună doză de arbitrar; ea ascunde mai ales ceea ce constituie de fapt una din însușirile cele mai prețioase și mai dătoare de speranțe ale prozei noastre: diversitatea talentelor, care poate fi și punctul de plecare al unei reale diversități de stiluri. Examinarea acesteia va face obiectul unor viitoare articole.

Cornel REGMAN

SINTEZE

PROZA TINERILOR

și platforma comună care a înlesnit tuturor acestor scriitori să se poată constitui, indiferent de vîrstă, de școală artistică și de formație intelectuală, într-un singur front scriitoricesc, avînd ca obiectiv investigarea și explicarea modului cum s-a plămădit revoluționar societatea noastră nouă, socialistă, iar preocuparea de a identifica formenții specifici ai acestui complicat și anevoios proces organic, înfăptuit la scara întregului popor, se situează la loc de frunte.

Că în împlinirea acestui proces regenerativ, prozatorii noștri n-au ieșit cu nepăsarea meșteșugarului, a profesionistului, iată un lucru de la sine înțeles, asupra căruia nu mai e nevoie să glosăm. Am putea chiar spune că paginile cele mai bune ale prozei noastre noi sînt pagini de intensă vibrație afectivă, de vibrație a participării, indicul tot altor înfîlțiri ale artistului cu fapte și trăiri umane pilduitoare care l-au stimulat bucuria creației. De toate acestea critica s-a ocupat îndeaproape, iar pe urmele ei, istoria literară, avînd chiar de pe acum perspectiva necesară, nu va întârzi să stabilească, desigur, clarificările și clasificările de rigoare.

Dar dacă din atîtea pricină noțiunea de tînr prozator creează reprezentări imprecise și chiar impropriri, nimic nu ne împiedică să urmărim, în epica ultimilor zece ani, felul cum a sporit „fondul de bază” inițial, precum și schimbările mai însemnate petrecute în alcătuirea ei internă, ca urmare a creșterii acestui potențial. Nu ne vom referi deocamdată la categoria debutanților cu volum sau fără, desul de numeroși, dintre care o seamă promit de pe acum a reprezenta ceva; prin ceea ce au dat, ei nu ne îngăduie totuși să vedem într-inșii decît niște virtualități. Extrem de interesantă e însă categoria afirmată artisticeste a celor care, încă tineri prin vîrstă, și-au constituit o personalitate, și-au configurat un teritoriu, tîndu-și drumuri de acces spre el, iar unii dintre ei, din păcate, chiar un început de manieră, slăbiciune — nădăjduim — trecătoare.

Dezvoltarea promițătoare a acestui apreciabil contingent de prozatori se explică fără îndoială, înainte de orice, prin faptul că în chiar realitatea noastră socială au avut loc transformări decisive care au dus la statornicirea profilului socialist material și moral al țării noastre, la captarea și îndreptarea pe o mătă istorică nouă a tuturor forțelor creatoare ale poporului. Nu e deloc exagerat să se spună că scriitorii noștri și-au adus contribuția notabilă în pro-

e. mișcătoarele - cărari -
corăbii - negre - duce...

Cromolitografie la „LUCEAFĂRUL”
de M. TEIȘANU — (1923)

TUDOR ARGHEZI DESPRE MIHAIL EMINESCU

În 1943, la Editura „Vremea” apărea, în colecția Cartea cu vieți ilustrate, un volum despre Eminescu. Cititorii nu au găsit, deschizând cartea, nici o biografie cu ambiii științifice, nici un eseu și nici o biografie românească. Ba, spre stupefacția lor, autorul își declina competența critică, mărturisind cu candoare: „E vorba de un Eminescu zărit în dezordine și răzleț, după o călătorie prin peisajele lui, făcută în zig-zag și fără ciceroane... Cîteva reflectări și atita tot e tot ce se poate aduna pe oglinda unei lentile. Paginile de față sînt o laudă de senară, un acatist”.

Dupa volumele de studii ale lui G. Calinescu, Tudor Vianu, primele Opere eminesciene editate de Perpessicus, o nouă cercetare cu alti de modest pretenții, ar fi trecut neobservată, dacă nu ar fi purtat semnătura lui Tudor Arghezi.

Nu era prima oară cînd un scriitor român încerca o descindere în universul eminescian. Începutul îl făcuseră articolele atît de comprehensive ale lui Caragiale și Hasdeu, după care, fiecare nouă generație și fiecare nou curent literar au valorificat mereu opera lui Eminescu, gîsind fiecare în ea, veritabile surse de inspirație. Însușirea sa a fost populărită, simbolizată, gîndirii și suprarăliștii, „lovdeau” cît inovațiile lor se sprijină pe roca tare a tradiției lui Eminescu, a devenit curînd obositoră, incit modestia lui Arghezi era, de la început, un act singular: „A vorbi de poet este eu și cum ai striga într-o peștera vastă. Nu poate să ajungă vorba pînă la el fără să-l sîpere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harfă și să lege slova lui singuratecă și delicată... Trebuie vorbit pe șoptite”.

Fragmente din volumul din 1943 au reapărut în 1957 și de atunci, meru, cu consecvență, Arghezi nu adăugă nimic comentariului său eminescian, mulțumindu-se să-l rețină pe față în fața edițiilor din Eminescu (1960, 1962) ca și în volumele proprii Lume veche, lume nouă (1958) și Tablete de cronică (1960), precum și într-o tabletă apărută recent în presa noastră.

Pentru un poet care ne-a obișnuit cu neînțelesele sale reinnoiri, o atare consecvență nu poate fi lipsită, ea însăși, de semnificație. Tabletele argheziene au conturat adesea figuri de neuitat: Menulhin, Oistrach, Eminescu, François Villon și mulți alții. De fiecare dată, tableta constituia și un prilej de a înțelege personalitatea artistului în-

suși. Vorbind despre Villon, de exemplu, Arghezi sublinia fătî coincidența biografică, precizarea comună de a descoperi umanitatea în suferințele aparent împietrite ale puscărișilor. Mărturisiri care ne amintesc de Flor de mugicai, de Poarta neagră...

Scriind însă despre Eminescu, Arghezi s-a situat în centrul istoriei literare în preocuparea ei pentru evoluția poeziei românești. Eminescu și Arghezi sînt momentele de cotitură și totodată de cea mai înaltă valoare artistică atîșe de poezia noastră. Mărturiile lui Arghezi nu trebuie deci văzute numai ca o contribuție de istorie literară, ci și ca o încercare de delimitare a ceea ce înseamnă, pentru el, poezia lui Eminescu. Cu alte cuvinte, nu se înterează numai adevărul obiectiv al interpretării argheziene, ci și măsura în care aceasta îl exprimă pe Arghezi însuși, propria sa concepție poetică.

Camil Petrescu a creat prin Caragiale, cu și, mai înainte, prin Bălcescu, un personaj literar care exprimă idealul său estetic, artistul prin excelență care domină o epocă și luptă împotriva unei societăți ostile. Așa ceva a reușit și Arghezi, vorbind despre Eminescu.

Poetul romantic român se înscrie pe linia poetilor hoinari, alături de Villon, Rimbaud și alții care, neputîndu-se adapta unei societăți insuportabile, au suferit în tăcere, de foame și de singurărate, găsind în aspra lor boemă, demitatea și adevărul spre care tindeau: „Actor, student, gazetar, în luptă cu oamenii, cu șerpii, cu mustele, cu cărțile — cu viața; pribeg, hoinar, încolțit, flămînd, cînd îmbrăcat, cînd fără cămașă pe el și holnav, într-o sărăcie insuportabilă azi oricărui om civilizată, deprins cu minimum de confort”. În viziunea lui Arghezi, Eminescu devine un poet maudit cu suferințe nu înecate în absinț, ci strigate lumii întregi. Este deci una din figurile de boem rebel întîlnite în peregrinările din Elveția și Franța, unde masa tragică a lui Baudelaire și calvarul lui Rimbaud și Verlaine, fascinau încă tineretul. Și nu erau oare cunoscute deja suferințele lor din saloanele lui Macedonski sau Ovid Densușianu? Arghezi proiectează figura lui Eminescu pe fundalul tineretii lui zbuciumate.

Portretul devine apoi pamellet. Fraza lui Arghezi se involburăază, imaginile se încarcă de venin, paginile tremură de indignare în fața unei „aristocrații de piață”, pentru care intelectualul trebuia să fie ori „bolnav, pe salteaua în firmeriei” ori „sănătos, în mizerie și

sugrîvnicie”. Nu scrierilor care asaltau frumosul și misterele vieții puteau li leriștii, ci aceia care uneau „certitudinea avuției” cu „convingerile gata făcute”.

Eminescu a refuzat o astfel de situație. A trăit numai pentru a scrie. A lăsat „primul scriitor român de profesie”, care nu a făcut industrie literară și nici nu a sperat alte realizări sociale. Poeziile lui erau scrise în teroarea zilnică a predării articolelor pentru Timpul, în care vroia „să improvizeze o doctrină pentru un partid care a murit fără doctrină”. Eminescu a alternat „articulul plătît prost” cu „poezia gratuită”. Iată cum, pentru Arghezi, Eminescu nu este numai boemul fulgerat de idealul inaccesibil al Artei, ci și poetul mizer, proletarul intelectual, pe care strălucirea Bucureștiului îl arătau zilnic autorului Biletelor de papagal și al Tărilor de Kutu.

Ce valorifică însă Arghezi în opera lui Eminescu? Două aspecte dominante: dragostea și pamfletul.

„Dragostea lui Eminescu e mai cu seamă senzuală. Ea e momentană și totală în momentul ei și se epuizează în întregime pe o singură împrejurare re-luata continuu, continuu trăită și continuu epuizată în întregime”. Interpretarea lui Arghezi nu este nouă, ea s-a încetăținit o dată cu studiile lui G. Calinescu. Nu trebuie uitat însă că acestea au întîmpinat o puternică opoziție mai ales în domeniul explicării mecanismului erotic eminescian. Arghezi aduce însă aceeași interpretare cu G. Calinescu pentru că ea coincide cu propria lui viziune a dragostei. Sensualitatea ca explozie vitală este proprie dansului Rudei care arde imaginația deținuților, ca și „fetei vii” care întirize noaptea în chilia diaconului Iakint. Observația lui Arghezi înregistrează, involuntar poate, consonanța temperamentală cu Eminescu, nu însă și diferențele dintre ei. Chemarea suavă a iubitei în pădure, sărutările „dulci”, sînt gesturi romantice pe care Arghezi nu le mai poate repetă. Poezele lui de dragoste au un sunet mai dur, o violență neînfrînată, o mîndrie virilă care nu poate concepe tristețea „teilor fără sol” ci numai impetuozitatea călărețului ce-și fură noaptea iubita din cetate. Lirica erotică argheziă este postromantică și, într-un fel, antiromantică. Este interesant de reamintit că unele fraze ale lui Arghezi amintesc versurile lui „Femeia lui Eminescu nu e niciodată soție, rămînînd exclusiv amantă. Bîrbații și un trecător, un călător”. Și iată finalul din poemul Cîntare: „Apropia-tă mie și totuși depărtată / Logodnică

de-a pururi, soție niciodată”. Iar melancolia „păsări albe care strabat eternitatea și se întilnesc din zbor în dreptul unei stele”, aminteste simbolurile erotice ale lumii și insulei care plutesc împreună, în poemul Străina.

Este adevărat că Arghezi limitează sursa poeziei eminesciene la sentimentul mihiștii. Poeziile lui, cînd nu exprimă direct dorința, cîntă tristețea de după despărțire ca Din valurile vremii și mai ales Luceafărul, această „capodoperă de amarăciune glacială”. Dacă Eminescu cîntase „femeia papușă, femeia harem” (ceea ce este exagerat), Arghezi se prezintă pe sine ca un cîntăreț care vede în femeie și un ideal religios. Distincția nu mi se pare prea netă, spiritualizarea iubitei lumina adesea poemele eminesciene, și nefînd, în nici un caz, un fapt general în poezia lui Arghezi.

Al doilea aspect valorificat este „darul de sarcasm și invectivă, al lui

Macedonski și Densușianu și, în același timp, o atestare a unor elemente simbolice, latente, în poezia și în convingerile poetice ale lui Arghezi.

Volumul lui Arghezi este deci o interpretare exactă a lui Eminescu, dar luorată în termenii specifici argheziene. Este mărțuria unui poet despre un alt poet și, în același timp, un autoportret în oglindă. Prin ambele lui aspecte, volumul merită atenție și trebuie integrat sericii studiilor de primă importanță dedicate lui Eminescu.

S. ALEXANDRESCU

Recentele cercetări consacrate lui M. Eminescu, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la moartea lui, au readus în discuție și itinerarul transilvan al adolescentului călător din 1866.

Asupra acestui itinerar, precum și asupra episodului trecerii lui Eminescu prin Blaj, s-au scris pînă acum numeroase amintiri și studii, fie de către contemporanii care l-au cunoscut atunci ca N. Petra Petrescu, cel care a atras pentru iniția oară atenția cercetărilor asupra acestui episod¹ sau ca Petre Uilăcan², ambii originari din regiunea Mureșului pe unde a trecut liniar poetul în 1866, fie de către istoricii literari de mai tîrziu, în frunte cu Elie Dăianu³ și Horia Teculescu⁴, iar în anii din urmă de către George Calinescu⁵ și Kakassy Endre⁶.

Două puncte au rămas totuși neclarificate pe urma tuturor acestor cercetări: locul pe unde a trecut Eminescu din Moldova în Transilvania și itinerarul urmat în drumul către Blaj, „mica Romă” a lui Aron Pumnul, aceasta fiind ținta călătoriilor sale.

TUDOR VIANU

Oricît de departe mă duce amintirea, revăd aceeași figura gravă și gînditoare a lui Tudor Vianu. Era tinuta lui caracteristică.

Cînd se prezenta în public, la catedră sau la vreo sedință festiva, aducea cu sine ceva din siglita și solemnitatea profesorului de Universitate germană, încercat de titluri și de onoruri administrative.

În astfel de împrejurări, zîmbetul său căpăta un preț deosebit: o undă de blîndețe îi lumina atunci ochii, în acord cu gentilețea sa naturală.

Tudor Vianu lăsa lucrurile culturale în serios.

După studii strălucite la Facultatea de Filosofie și Litere din București, trecuse în Germania unde a obținut titlul de doctor în filosofie. Solida sa pregătire filosofică e vadită în toată activitatea științifică: ea dă studiilor sale cea mai bună pondere și adăncime pe care numai o lungă deprindere cu gîndirea abstractă și un comerț înlim cu problemele cercetărilor științifice le pot acorda.

Tudor Vianu și-a închinat toată viața investigației științifice, cu scurte pauze de creație literară. El pătrunde pînă în adîncul problemelor, pe care le abordează înarmat cu o autentică erudiție.

Artă prozatorilor romîni (București, 1941), lucrarea lui cea mai originală, aduce vederi noi și stabilește o clasificare stilistică a scrierilor noștri din secolul al XIX-lea, într-un mod aliat de fericiit, incit rezultatele la care a ajuns în această carte au devenit imediat un bun comun al istoriei noastre literare și al criticii stilistice.

Era un profund cunoscător al unor sectoare din literatura universală, și, printre eseurile sale cele mai izbitite, trebuie amintite acelea consacrate lui Voltaire, Goethe și Stendhal.

Tudor Vianu a fost în toi cursul vieții sale în dragostea de cariera didactică, și s-a dovedit un profesor desăvîrșit. Adăncimea cunoștințelor sale se unea cu talentul de a expune simplu și elegant cele mai aride probleme. De la catedră, a dăruit auditoriilor săi, ani de-a rîndul, tezaur de cunoștințe, prezentați cu cea mai aleasă elocință.

Dar mai presus de toate, era un prieten atent și sensibil. Conversația sa plăcută și ornată era punctul unorî de un ris tînersc și comunicativ.

O figură senină de savant, un zîmbet grațios de prieten.

AI. ROSETTI

Relativ la itinerarul transilvan al lui Eminescu din 1866

— Popasul de la Deda —

În „Tribuna” de la Cluj (nr. 23, 4 iunie 1964), sub semnătura lui Ion Apostol Popescu, găsăm acum un nou comentariu asupra acestui itinerar și noi contribuții la reconstituirea lui.

Examinînd cercetările anterioare, Ion Apostol Popescu susține că Eminescu ar fi trecut în Transilvania prin pasul Tulgheș-Corbu, așadar prin colțul de nord-est al fostului județ Mureș, urmîndu-și apoi drumul — după afirmațiile lui Kakassy — prin Toplița, Deda, Reghin, Tirgu-Mureș, Tirnăveni, Blaj. Informații noi nu aduce colaboratorul „Tribunei”, dar aprecierea geografică a regiunii și cercetarea atentă a documentelor și contribuțiilor anterioare, i-au dat posibilitatea de a da o versiune mai concretă a itinerarului lui Eminescu, începînd cu punctul de trecere Tulgheș-Corbu, acesta fiind — pentru regiunea Toplița — drumul clasic al trecerilor din Moldova spre Transilvania, și continuînd cu restul călătoriei sale.

Un izvoî nou asupra acestui itinerar, lămurînd unul din acele „popasuri multe și îndelungi prin satele ardelenese” despre care vorbea G. Calinescu în monografia sa (p. 87), am descoperit noi într-o scrisoare de familie din anul 1950 (7 iunie) a unui bătrîn învîțător de la Tirgu-Mureș, Grigore Ceantea, decedat curînd după aceea, care-și informează nepoții din comuna Deda, pe baza unei amintiri orale, moștenită de la unchiul său, profesorul Teodor Ceantea, despre popasul făcut de Eminescu la Deda în primăvara anului 1866.

Iată ce scrie învîțătorul Grigore Ceantea nepoților săi povestindu-le amintiri din tineret și făcîndu-le un istoric al familiei: Ionu Ceantea din Deda, fost epîtrot al bisericii, tatăl lui Teodor Ceantea, avusese o casă de copii: Teodor, Dănilă, Firoana, Ioan, Filip, Paraschiva, Maria și Ilisie. „Interesant este — subliniază povestitorul — că Dănilă și Ioan ne spuneau cum într-un an a venit la Deda un tînăr din Moldova cu numele Eminescu, mergînd la Blaj, și cum l-au culcat în somn cu fin și cum le spuneau povești din Moldova, Teodor și Ghidiu ple-casero de-așa”.

Teodor și Ghidiu de mai sus — Teodor Ceantea și Andrei Ghidiu — dintre care după studiul la Viena unde au fost membri ai societății „România Jună” primul va ajunge profesor la Arad și autor de manuale, iar al doilea, protopopul la Caransebeș — erau atuncii elevi, „studenți” la liceul din Blaj. Coborînd în Valea Mureșului, la Toplița (40 km de Deda), Eminescu a auzit de protopop de acolo de existența lor, precum și de posibilitatea de a face împrînă cu ei în drumul, descalăcărca Transilvană a poetului producîndu-se la sfîrșitul vacanței de Paști a anului 1866, cînd toți „studenții” și teologii de pe Mureș se re-întorceau cu cărușele la Blaj. Afînd de cei doi „studenți” de la Deda, Eminescu a coborît în grabă drumul de la Toplița la Deda, trecînd pe sub poartea Călimanilor prin satele Sîlcenei, Lunca Bradului și Rîstolita, dar, ajuns la Deda, a constat cu dezolare că „Teodor și Ghidiu plecaseră de-așa”.

Extenuat de oboseala călătoriei și nemulăvînd nici o altă sursă de transport rapid, Eminescu a rămas cîteva zile la familia lui Ionu Ceantea care, din prietenia multilor copii, nu l-a putut culca în casă, ci în podul cu fin unde oaspele a dormit cu Ilisie și cu Ioan, frații lui Teodor Ceantea. În scutul popas făcut aici, Eminescu a povestit gazdelor sale basme din Moldova, dar, în același timp după obiceiul său, n-a pregetat să asculte și el doine și strîgături de la Deda.

La Blaj, se va întîlni apoi cu cei doi „studenți” de la Deda, care, tocmai atunci, conduceau acolo și o revistă literară manuscrisă Constantină (Slatonicești), povestindu-le trecerea sa prin Deda și popasul făcut la părinții și frații lui Teodor Ceantea.

Cu cei doi tineri Eminescu se va întîlni dealtfel și la Viena, în 1871, în cadrul societății „România Jună”.

Prin Teodor Ceantea, amintirea popasului lui Eminescu la Deda a trecut la Grigore Ceantea, iar acesta a transmis-o urmașilor săi.

Popasul lui Eminescu la Tirgu-Mureș — unde a ajuns parcurînd localitățile Petriș, Morăreni, Brăncoveni, Reghin, Petetele, Gornești Dumbăvișoara, Singeorgiu — a lăsat și el unele amintiri orale atîlate de profesorul Nicolae Sulica de la urmașii protopopului Partenie Trombiș.

Sulica, un remarcabil eminescolog autorul studiului Clasicismul greco-roman și literatura noastră (în special Eminescu) și Eminescu și clasicismul latin, citează adeseori de Perpessicus în monumentala sa editie, știa că Eminescu a fost găzduit la Tirgu-Mureș de protopopul Trombiș care l-a culcat în pridvorul bisericii pe finul proaspăt cosit și care, apreciîndu-și distincția și maturitatea de gîndire, l-a rugat să rămînă în acest oraș ca învîțător la școala înființată tocmai atunci pentru ucenicii și călcetele romîne.

Eminescu n-a acceptat însă propunerea protopopului și, întîlnindu-se la restaurantul „Calul alb” cu teologii Teodor Cotta și Ioan Cojocaru, a plecat cu aceștia spre Blaj.

Bătrînul Sulica decedat acum două decenii, pe baza amintirilor căruii și-a scris în bună parte Horia Teculescu studiul său din 1939, susținea că unele episoade din „Geniu pastiu” — moara ce ardea pe Mureș, incendiul unui oraș etc. — ar fi fost inspirate lui Eminescu de anumite întîmplări auzite la trecerea sa prin Reghin, acest oraș fiind într-adevăr incendiat la 1848, iar moara aprinsă a unui saș purnit-o pe Mureș în jos⁷.

Asupra acestora e nevoie însă de o discuție mai amănunțită. La aceasta ne îndemnăm și necesitatea de a confrunța textele unor poezii populare culese de Eminescu din această regiune cu principalele colecții de folclor mureșan⁸, pentru a clarifica definitiv alicît itinerarul de la 1866 cît și folclorul înregistrat de poet din regiunea Mureșului de sus.

Vasile NETEA

¹ Din Juneștea lui Eminescu, Familia 1960, nr. 1, p. 6-7.
² Amintiri despre Eminescu, Familia 1962, nr. 45, p. 537-38.
³ Eminescu și Blajul, Familia 1962, p. 201-202; Eminescu în Blaj Sibiu, 1914.
⁴ Eminescu și Ardealul, Convorbiri literare 1929, nr. 6-9, p. 963-989.
⁵ Viața lui Eminescu, ed. 1, 1932, ed. IV, 1964, p. 87-88.
⁶ Eminescu, București, 1961.
⁷ Cf. Gr. Pop-Climpeanu, Revistele elevilor liceului din Blaj, Mladice, Blaj, III, nr. 2.
⁸ Cf. Alexandru Ceșuanu, Vremuri de oșină: Revoluția de la 1818-1849 din perspectiva anul orășel ardelenese, Brașov, 1 a a Simon C. Mindrescu, Literatură și obiceiuri populare din comuna Ripa de Jos, comitatul Mureș-Tulcea, București, 1962; Horia Teculescu, Pe Mureș și pe Fîrnav, Sibiu-Cluj, 1928; E. Nicoră și V. Netea, Mureș, Mureș, apă lină, Tirgu-Mureș, 1926.

GEAMUL DINSPRE DRUM

N U V E L Ă
de CONSTANTIN GEORGESCU

Desene de POMPIIU DUMITRESCU

Ilie Gimpinu s-a întors în sat primăvara trecută, într-o seară, cu trenul de șapte. L-a ales pe-acesta, ca să nu treacă ziua pe ulițe, și să-l vadă oamenii. Dimineața, i-a venit în minte să se dea jos din patul lui, în care nu se mai odihnisese cam de mult, să lasă aflare pe prispă, și să-l audă vecinul tuzind pe bățatură. I se părea că așa au să-i scotească mai de mult venit acasă și n-au să-l necăjească prea mult cu întrebările. E altfel decât vil ziua de la gară și-o lei pe jumătatea satului, și altfel noaptea, când te întinsești numai cu carcăla, doi înși care stau pe prispă la Tudorică Mîloj, peste drum de cooperativă, și-și spun la mirări pînă încep oamenii să aprindă lămpile prin case, și să iasă afară, să vadă de vite. Uneori, cînd treci pe dinaintea lor, nici nu te iau în seamă. Rar de se trezește unul, și-atunci sare cu întrebarea: „Ai bă, ori cine fu ăla de trecu adineori?”. În vremea asta, drumetșul e dat rotul la Ion Fafia și și-a văzut pașnic de drum. De-aia și-a ales trenul. Ilie Gimpinu, de șapte. A crezut că-o să-i vină greu să se despartă de oraș, dar n-a fost așa. S-a săturat să tot vîndă semințe la capătul tramvaielor. Nu s-a ales cu nimic din negustorie. Uneori, nici pentru mîncare nu ajunge. A plecat din sat să nu se înscrie în colectiv. La două zile după plecarea lui, nevasta s-a trecut cu tot pămîntul. Toamna, nu se poate plînge, a băgat ceva bucate în curte. Nu i-a zis vorbă că s-a înscris. Dar de întors, n-a vrut să se întorcă. A zis că-și ia servici. A lăsat-o singur cu copiii, și și-a văzut de negustoria lui fără căpătii. Afurisită negustorie. Să stai tu, om în toată firea, om cu șase poagone de pămînt, cai, vacă, nouă oi, și tot ce-i mai trebuie unui gospodar de treabă, și să te faci cu ceșcuța în mîna de puț trecătorii, mai rău ca un milog. Dar s-a încăpăținat să facă treaba asta, și n-a putut nimeni să-l înduplece. Nici nevasta, nici cumnatul Marin Giubelea, nimeni, nimeni... „Stau în București și fac negustorie, ce știți voi?”, se lăuda el cite unuia din sat, peste care da din întîmplare în Obor. „Fiți-ar negustoria a dracului!”, i-a aruncat Giubelea, peste umăr, iarna trecută. „Zii mai bine ce te-ai învățat așa, să umbli fără căpătii. Cum țî-o fi venind să stai pe capul oamenilor, mă, Ilie, că doar nu mai ești de douăzeci de ani! Plînge pămîntu' după oameni care să-l muncască, și tu stai, ca nevoiași, și cerșești. Asta nu e negustorie, bă; ce faci tu e cerșetorie curată, așa să știți! Mă mir de soru-mea că se mai ține cu tine. Io te-aș fi lăsat fără părere de rău”. Dar vremea a trecut, fără să-l aducă în sat pe Ilie Gimpinu. A trecut o săptămînă, două, trei, și în fiecare dimineață îl vedea, zgribulit de frig, la capătul lui optsprezece. Acolo era vadul lui. Îl vedea purtînd în brațe un saculeț cu semințe, ținîndu-se cu încăpăținare după fiecare trecător. Îi se urise și lui. Gîndul că într-o zi nevasta ar putea să-l lase, și atunci chiar că ar rămîne singur și fără căpătii, îl încețosea mintea. Nu mai venise de mult la el să-i aducă schimbul. Poate că i se urise și el. „De ce n-a venit mulțeria mea duminiică, băi Tudore?”, l-a întrebat pe-al lui Turete, într-o zi, în Piața Mare. Erau vecini, și-i venea mai ușor să-l întrebare. De pe prispă lui, se uita la prispă lui Tudor. „De, bre nea Ilie, io ce să-ți spun? Am văzut-o la cămin, la televizor”. A înghițit în sec, și i-a întors spațele fără să-l mai cerceteze. „Mîine plec acasă”, i-a spus seara unui tramvaișt, care-și făcuse obiceiul să cumpere, în fiecare seară, două cești de semințe de la el. Se întîlneau în restaurantul de lîngă stația tramvaiului, și mai schimbau o vorbă, două. Omul nu întîrziă niciodată mai mult de un sfert de ceas. Bea o cinzeacă de drojdie, cîntina puțin capul, apoi plătea, și pleca fără vorbă. „Bine faci că pleci. Eu am vrut să-ți zic mai de mult, da' mi-a fost teamă să nu te superi că mă bag în viața dumneata. Păcat de vremea aia pe care ai pierdut-o, nea Ilie”. El întîntea mina, și dădu să iasă. Dar se răzîndi. Mai ceru o cinzeacă, și se apropie de el. Să te întorci peste un an, ca să rîzi și dumneata singur de ce te-a îndemnat mintea să faci? Îl mai întîntea o dată mina, și plecă. El rămase încă multă vreme lîngă peretele muced, rîcînd cu unghia varul căușit. De cînd plecase de acasă, își cheultea viața cu cea mai mare zgîrcenie, parcă ban cu ban, dar acum, la încheierea scoteților, ieșise că n-a cumpărat nimic în schimbul ei. Adevărat. Ce făcuse el în tot acest timp? Nimic. Vînduse semințe de zece lei pe zi. Numai dumineca scotea un pol. Restul, nimic... Plecase de acasă cu hainele bune, și se întorcea cîrpit și peticit, de-i era rușine să intre pe poarta satului, „Mîine plec... Și trebuia să plec mai de mult. Nu, nu trebuia să plec, trebuia să nu fi venit de loc... Mi-i rușine să dau ochi cu oamenii. M-or mai lăsa acum, după ațita vreme, să mă mai prind în hora lor? Am fost om cinstit. Și mă întorc cinstit. Mă întorc cu sufletu' întreg, fără o bucăciță lipsă. O țin drept la Nicolae Ciupan, președintele. Să facă cum o ști, da pe mîne să mă primească să muncesc... În sufletul lui se lăsa liniștea. I se făcu frică deodată de liniștea aceasta care se lăsa în el însuși. Se rupea firul unei vieți, fir care nu avea să se mai înnoade niciodată. Plecă țîrziu din bodegă, cu mîntea ușor subțiată, cîntîndu-se puțin și zîmbînd. „Mîine plec...” mai spusese el o dată înainte de a-l lua somnul.

teaptă omul dimineața, în frig, și tramvaiul nu vine, cine știe din care pricină. S-a sculat, și s-a uitat pe fereastră. Stătea la un nepot de-al lui, căruia-i fusese rușine să-i spună că nu-l poate primi. Nu-l dădea de mîncare, numai dormitul. Și pentru dormit, plătea. Era om cinstit. Stringea leu cu leu, și plătea la fiecare înțîi, de parc-ar fi avut leaș. Uneori, după masă, cînd nu prea mergea vinzarea, se întorcea acasă și vedea de curte. Îl avea ca un tată, și-i convenea. Era fără pretenții. S-a uitat pe fereastră, și-a văzut cerul adormit. Mai era puțin pînă la ziua. A dat să se ridice din pat, dar s-a răzîndit. A oftat numai cînd și-a adus aminte: „azi, cu trenu' de șapte, plec. Vorba ăluia de la tramvai: păcat de anii ăștia pe care l-am pierdut p-ăcelea. Plec acasă...” Și l-a cuprins un somn adînc, ca în noaptea cînd s-a întors după front. Atunci se isprăvisse războiul, acum... și acum, tot un fel de război se isprăvisse. Un război, în care s-a luptat cu el însuși. S-a sculat țîrziu, cu un orașan în concediu, a ieșit în curte, s-a spălat la cișmea și și-a aprins o țigară. Se simțea primăvara venind dinspre cîmp, și gîndul îi porni în goană spre sat, oprindu-se prin toate gările și prin toate porțile comușcoțurilor. Spre seară, cînd i-a venit nepotul de la servici, i-a spus simplu: „Să știți Gică neică, că io plec acasă. Să-l spun și Florichii, că pe ea n-o mai aștept. Vreau s-apuc trenu' de șapte...”. Apoi meticulos, ca și cînd cine știe ce treabă ar fi făcut, a aprins de la flacăra unui chibrit marginele pungi pe care, în bațocură, Marin Giubelea i-o porcelise „servieta lui cumnatu' Ilie”.

A venit cu trenul de seară. Gara era pustie. S-a uitat peste cîmpuri, și a zîmbit. A luat-o de-a dreptul prin griul de toamnă. I s-a părut că drumul ocolește. Și poate că avea dreptate. Odată, de mult, aproape că nici nu-și aminteaște cîți ani au trecut de-atunci, a făcut proba cu un copil. Știe numai că, pe atunci, abia învățase să zgrîie tăblița. Se certase Gogu Băcanu cu primarul, și n-ă vrut să mai aducă, în anul acela, caiete pentru școlari. Asta era dambăului lui. De cîte ori îi lăsa învățătorul un copil repetent, se lua la ceartă cu primarul. Cu Iordache Naziru, învățătorul din sat, Gogu Băcanu nu mai avea curajul să se ia la hartă. Îi trimisese o dată un kil de zahăr și unu' de gaz așă, ca din partea lui pentru „domnu”. „Domnu”, l-a pus pe copil să repete în fața clasei întregi tot ce-l învățase taică-său de-acasă. „Ja bă asta, și-ndulcește-l ca să te treacă clasa. Spune-i să primească, să nu fie prost, că-l mai îndulcesc io din cînd în cînd”. Iordache Naziru i l-a lăsat repetent și de data asta. Iar cînd s-a dus la școală, să-i ceară scoteala, l-a dat afară, cu zahărul și gazul lui cu tot! I-a zis primarului, să vorbească el. Dar primarul s-a sflit. I-a fost teamă, să nu-l facă și pe el de ris în tot satul. Din asta s-au luat la ceartă. Că adică ține cu un venetic, în loc să ține cu el care-i om de frunte. Și-apoi, n-o să moștenească nici el primăria cît o fi lumea și pămîntul. Din supărarea asta n-a vrut să mai aducă toamna caiete pentru copii. Asta, că să vadă învățătorul că nici el nu-i fie cine. Și dacă vrea și vrea, la urma urmei, ține și el nițel școala pe loc. Adică, ce nițel, că depinde chiar de voia lui. Gogu Băcanu a avut cînel copil, patru fete și-un băiat, și fiecare a rămas repetent, măcar o singură dată. Erau și grei de cap. Ilie și-l aducea aminte. Noroc că omul a fost de înteeș, și n-a lipsit școala de caiete decît în două rînduri. Mai curînd și-ar fi luat copiii de la în-

— Găsește-ți un loc Ilie, nu sta în picioare. Și l-a făcut semn, cu mîna, spre rîndurile oamenilor din față. Oamenii au întors capul spre el de parcă nu-l ar fi văzut de cînd e lumea lume. Ciupan își continuă vorbirea întințită. Gimpinu se uita la lume pe sub sprîncene, și lumea îl răspundea cu tăcere ei. După tăcere. Numai ochii lui Vasile Curei erau întințeați, ca geamurile pe-nersat. Toți ce președintele isprăvi de vorbit, din sala se auziră murmur. Nicolae Iovl cu crelonul în masă, și glasurile se stîlseră, ca bătute de vînt.

— Ei, ia zi-l Ilie, cu ce treabă pe la noi prin sat?
— M-am întors și eu acasă.
— Asta-i treabă bună. Și-acu ce ai de gînd să faci?
— Ce face tot satu' și la toamnă, din ce-oi agonisi. Să-mi trag și io electrică.

Au trecut mai bine de cinci luni de cînd Ilie Gimpinu s-a întors acasă, părăsindu-și negustoria, pentru todeauna. Nu i-a zis nimeni nimic. Poate numai așa, în treacă, să-l fi certat vreunul, cu privirea. Atîc. Incolo încoło și-a reparat gardul, a dres banca de la drum, a vopsit cu culoare proaspătă țîmpăria casei, și cînd s-a dat drumul la cîmp, s-a apucat de muncă cu o bucurie nemaipomenită. Nu-i venea să stea la locul lui. La început l-a fost teamă că n-au să-i mai dea ascultare brațele nemuncite de atîția ani. Dar n-a fost așa. Teama că oamenii n-au să-i mai primească în mijlocul lor s-a sflit și ea, încă din primele zile. După așteptarea înfrigurată de la început, peste sufletul lui a pus stăpînire siguranța și liniștea. Aștepta acum ceasul care avea să-i dea prilejul să-și spună și el părerea în trebile gospodăriei. Așa a trecut primăvara toată, a venit secerișul, apoi zile și nopți de-a rîndul, săptămîni în șir, batozele au mestecat snopii copți în luna lui captor. O singură dată a sărit cu gura, pe vecinul său, Ion Fafia. Întoresc Ion căruța drept prin niște trifoaie. El l-a văzut.

— Ce faci bă Ioane, îți bați joc de munca noastră? Fafia l-a văzut cu dușmănie, și i-a răspuns:
— Ai vrea să zici că asta-i munca ta? Trebuia să fi fost de la începutul începutului Ilie, nu cum ai venit tu ia de-a gata. Și atunci puteași să te lauzi pînă-ți ră. Gușea gura. Mi-ai făcut pe negustoru' la oraș, și cînd ai văzut că merge treaba, ai venit la de-a gata. Io să fiu în locul tău, aș tăcea din gură. Cu o noapte în urmă plouase. Ilie Gimpinu se uita la roțile căruței, cum se infundă în pămîntul moale, și la urmele lor ca niște linii de tren. Cail băteau locu în picioare, fără miță, mișcîndu-se ca pe arie.
— Păcat de capu' tău Ioane. Dă ce l-oi fi avînd?
— Ca să gîndesc cu el! sari Fafia, cu gura a laudă, fără să se dea jos din căruță.

— Slavă domnului!... Și cu care credeam că ai de gînd să spargi simburii cu ei. Din ziua aceea, Ilie Gimpinu se închise în el, ca într-o haină cu nasturi pînă la gît. Numai pămîntul îl răspundea cu mingierii calde și tăcute. Întors acasă, vecinul a făcut ca într-un ceas de vreme știrea să sară peste garduri, și să bată cu putere în toate ferestrele caselor. „A început Gimpinu să dea ordine ca șefii de echipă. Ar trebui să-l scuture nițel Nicolai Ciupan, președintele”. N-a găsit însă pe nimeni care să țină cu el, și nici președintele nu l-a scuturat pe Ilie Gimpinu. A încrunțat din sprîncene, și s-a jurat că toată viața lui să nu mai întorcă prin semănături și nici dușmănie să nu-i poarte vecinului.
I-a venit greu lui Gimpinu cînd a auzit că i s-a dus porecla în sat de „negustoru”. Dar n-avea încotro. El și-o făcuse, cu mîna lui. Cîteodată, seara, după ce stîngea lumina în odaie și se culca, îi auzea pe cei care treceau pe drum, cum se opresc pe banca din fața casei lui, ca să mai schimbe o vorbă. „Hai să ne oprim nițel în poartă la „negustoru”, decît să stăm pe podișcă la ming”. Era convins, în sufletul lui, că și porecia asta, tot Ion Fafia i-o scormise. Se simțea vinovat față de oameni, și nu zicea nimic. Ar fi vrut să închidă geamurile ca să nu-i mai audă, dar nu se îndura. După ce se așezau pe bancă cu spinărită sprijinite în gard și-și aprindeau țigările, se apucau la sfat, dar pe el nu-l vorbeau de rău. Îi plăcea să stea și să-i asculte cum se necăjesc pentru cine știe ce neizbinzi, pînă noaptea țîrziu. Avea casă pusă pe lungul curții, iar odaia în care dormea el, da cu ferestrele drept în drum. Și cu toate că vara nopțile sint scurte, parcă înadins sint croite pentru sfaturi și povestiri. Se învățase și cîinele cu el. Venea agale, în fiecare seară, pînă lîngă poartă, lătrînd mai mult ca să-și facă datoria, ca un paznic bătrîn, care așteaptă să iasă la pensie. În nopțile călduroase de vară, Ilie nu dormea pe prispă, cum făcea Tudor al lui Tînete, ori Vasile Curei. Doarme în odaia care dă cu geamurile spre drum. A rămas cu deprinderea asta de cînd a stat la nepotu-său. Acolo și să fi vrut, și tot n-ar fi putut face altfel. Casele de la oraș nu sint făcute cu prispă. Acum, de cînd s-a întors, și s-a năpăstuit vara cu dogoarea ei peste sat, face la fel. Îi desface nevasta așternutul, iar el dă drumul la geam și se culcă, ori stă, și-ascultă la vorba celor ce se strîng în poartă lui.

În ajunul acela de sârbătoare, s-ar fi zis că, o dată cu oamenii, se pregăteau de odihnă și cîmpul, și pădurea, și soarele. Ilie Gimpinu venea acasă de la sediul colectivel, cu pași mari, legănății, pașii omului multumit de traiul și de munca lui. A intrat în curte și s-a așezat pe prispă. Și-a văzut nevasta mestecînd ceva pe lîngă captorul de piine, și a strigat la ea:
— Fa Chivo, dă-mi, fa, o sapă.
— Ce să faci cu ea?
— S-o ostenesc nițel...
Ieși în drum, și se apucă să curețe malul șanțului de iarbă, cum fac gospodarii vara, în ajun de sârbătoare. Îi veni să cînte. Șuiera vreo două vorbe, apoi se opri, rușinîndu-se de anii lui. La Tudor al lui Turete, mugii o vacă, de parcă făta,

Cu îngerul meu păzitor-Mitică

Prima mea dispută cu dumnezeu

Am apărut pe lume în ziua de 12 august 1924, orele 16.43 de minute și 19 secunde. Garant, exactitatea, intructul tata, pe acea vreme, era proprietarul unui ceas de buzunar „Paul Garnier” (îl cumpărase de ocazie). Era potrivit după Gara de Nord pe care o deservea ca birjar și cealal în ziua aia îl uitase acasă. Cum am deschis ochii, mi-a intrat mîna o dîhnie cu aripi. Jur că pînă atunci nu mai văzuserăm o astfel de arătare, așa că m-am speriat și-am început să plîng.
— Mă chiamă Mitică! I a zis arătarea. Nu mai plînge!
Eu, încăpăținat. Nu m-am lăsat de loc.
— Nu mai plînge, dragul meu! Nu te speria de mine. Sint îngerul tău păzitor.
Cum am aflat despre ce este vorba, m-am liniștit.
— Dragă Mitică, mi se recomandă și eu, dar crede-mă, încă nu-mi cunosc numele. Nici măcar pe al tatălui. Ba, mai mult, pe tata încă nu l-am văzut la față. Ia arată-mi-l și mie, care e tata?
— Ești naiv. În situații din astea n-ai voie să asiste bărbății.
— Dar tu? Ai spus că te chiamă Mitică.
— Cu mine e altceva. Sint înger. Eu nu sint văzut de absolut nimeni în afară de tine. Peste puțină vreme nici tu n-o să mai mă vezi. Dar o să colaborăm. Sint trimisul lui dumnezeu!
— Deci tu ești?
— Nu, eu sînt doar un copil. Tu ești dumnezeu!
— Dar tu? Ai spus că te chiamă Mitică.
— Ești naiv. În situații din astea n-ai voie să asiste bărbății.
— Dar tu? Ai spus că te chiamă Mitică.
— Cu mine e altceva. Sint înger. Eu nu sint văzut de absolut nimeni în afară de tine. Peste puțină vreme nici tu n-o să mai mă vezi. Dar o să colaborăm. Sint trimisul lui dumnezeu!
— Deci tu ești?
— Nu, eu sînt doar un copil. Tu ești dumnezeu!
— Dar tu? Ai spus că te chiamă Mitică.
— Ești naiv. În situații din astea n-ai voie să asiste bărbății.
— Dar tu? Ai spus că te chiamă Mitică.
— Cu mine e altceva. Sint înger. Eu nu sint văzut de absolut nimeni în afară de tine. Peste puțină vreme nici tu n-o să mai mă vezi. Dar o să colaborăm. Sint trimisul lui dumnezeu!
— Deci tu ești?
— Nu, eu sînt doar un copil. Tu ești dumnezeu!
— Dar tu? Ai spus că te chiamă Mitică.
— Ești naiv. În situații din astea n-ai voie să asiste bărbății.
— Dar tu? Ai spus că te chiamă Mitică.
— Cu mine e altceva. Sint înger. Eu nu sint văzut de absolut nimeni în afară de tine. Peste puțină vreme nici tu n-o să mai mă vezi. Dar o să colaborăm. Sint trimisul lui dumnezeu!
— Deci tu ești?
— Nu, eu sînt doar un copil. Tu ești dumnezeu!

Vintilă IVĂNCEANU

Cor de copii

S-a-nors tata din război... Fără cap fără cap... Noi ne-am dus pe la vecini...

Vasile ZAMFIR

Noapte pe șantier

Doarme șantierul în aerul cald, Doarme Cănele închise de lună... Asemenea unui copil...

Pământul, stincile și minele, Încep să-și povestească peripeziile: trecerea sonoră...

După miezul nopții, dintr-o mie și una de trîmbiți sună lăuceafărul de ziuă.

Etajele se trezesc unele pe altele și, ca niște păsări, zboară pe scripete spre cer...

Nicolae NEAGU

Joe de demult

Era atunci ca o inversare a zilei, ca o zărire încoace... o dată cu războiul...

Contururile toate se topesc în umbra-odulmecate de neliniși.

Cineva (poate tata) lua șapca din cui și pătrundea sub stелеle de-afară, spre risipiță dimineață...

Capetele se iveau repetat dintr-un ungher și apăneau în colțul celălalt, prea obosiți de răsărituri multe.

Apoi așteptam lăsoarea serii cînd lampa verde-albăstrău cu picior imprăștiat-nunericul adăii...

Joc de demult, aproape uitat, căci nouă nu-l mai încapce... coci jocul presupune o dorință și-o caufi pînă la împlinirea ei.

Cheorghe Lupu: Scrieti încă destul de inegal. Eășind versul să se reverse neactivi...

În mart, cînd ochii văitei abia dădea, / Tata pleca cu fațeca-n cură / Și viața lacrima în urma lui, / Unde era tăiață, amăruie...

În mart, cînd ochii văitei abia adie, / Plec singur azi cu fațeca-n cură / Și viața, eua de-atunci sau altă vie, / Își sună viața nouă-n palma mea...

S-ar putea adăuga, firește, la această poezie și alte versuri care aleste o sensibilitate poetică neconfacută...

Cercul literar al uzinei „6 Martie” — Zărnești: Versurile au încă fragilitatea încapului...

Cercul literar din Piața Neamț: E surprinzător cum un cerc literar cu tradiție de-a girul său unor versuri nesemnificative...

Cercul literar — Tirgoviste: Activitatea din ultimul timp a cercului dv., este într-adevăr demnă de toată lauda...

„MICA PICTORIȚA” — Fotografia: N. CRISTOVEANU

Manuscrisul lui C. Georgescu nu mai suportă de mult o discuție de „poșta redacției”...

Observația sa reține gestul mărunt, miscarea imperceptibilă, ceea ce are putea năvăli viața sufletului intimă...

ca niște cow-boy din Texas, ori ca niște indivizi cu existență stranie...

Profilul lui C. GEORGESCU: mișcări înfinitesimale în sulețele unor oameni care trăiesc în zilele noastre...

trăiește arunca la periferia societății, printre năpăstuții și anonimi de odinioară...

Marin BUCUR

poezia pe deplin publicabilă. Cîm însă o asemenea operație nu are nimic comun cu arta...

Valentin Costea: Efortul de a ne dovedi că puteți scrie și versuri coerente, logice...

Păin Costantinescu: Multe, multe imagini prospere, precum și o sensibilitate delicată...

Victor Iupu: Gestul dv. e într-adevăr emoționant, chiar dacă versurile sînt adesea stîngace...

Costin Nastac-Andria și Mihai Teclu: Faptul că vă asociez în răspunsul de față nu trebuie să vă surprindă...

George Ițescu: Parodiele rămîn deocamdată niste exerciții promovatoare...

Eugenia Popa: Dacă s-ar putea lega între ele toate versurile izpite...

SECVENȚE BĂIMĂRENE

— Acum tovarăși, poezia noastră V. Ghenceanu ne va prelucra din poezile sale...

Asa a început a doua sedință de lucru (după a doua reorganizare, din ultimii doi ani a cercului literar...

Revelația sedinței, pentru cei de la București și Cluj, a oferit-o tînărul pictor și profesor Mihai Olos...

— Nu e adevărat că Furtuna n-ar avea mesaj. Are un sentiment de ușurătate, de usurare...

Ei, realitățile și poezie intimă, dacă e artistică. Sint ferm convins că din realismul socialist face parte și poezia de dragoste...

Dincolo de asemenea „perle”, discuția a conturat bine profilul tînărului poet V. Ghenceanu...

Notind în acești cadrăți cîteva impresii despre viața literară băimăreană, manifestăm o încredere...

Cu excepția Sighetului, unde continuitatea e menținută grație unui mănunchi entuziast de „conacisți”...

— O mai mare apropiere a conacului Mihai Eminescu’ de redacție ar fi, ca atare, o garanție în plus a seriozității și eficienței activității sale.

Mihai NEGULESCU

Olimpia — Vaslui; Anton Ana Maria — Timișoara; Constantin Băjenaru — Măluieț...

Al Florin Țene: Lucrările dv. conținut să rămîna eterogene, unecri în același vers învecinându-se...

„Pieltene anonim îți încredințez Sibieta acestei priviri...”

— Maria Racolta: Sint cîteva tresărituri literice în „Iulianita”...

Nicolae STOIAN: Andrei Radu — Tg. Ocna; George Păuleț, Ion Negescu — București...

— C.N.H. — Rădăuți; Chihața Gheorghe — Jurilova; Mihai C. Păcuraru — Bașadag; Toma Lotreanu — București...

Sonet

...Astfel de seale numai o albina
Ce soarbe floarea pînă simte-n ea
Cum năvăleşte lutul în tulpină
Mai are doar, și firea mea

Făc la flori nu dau pînă-n lumină
Nu fumega nînsoarea neagră, deci tirziu.
De-altminteri jucu-acesta de grădina
Cileodotă trece prin pustiu.

Căci chiar și-n primăvară se ard simburii
In lujerale negre stînd ascunși
Albastre focuri lunecînd pe dimburi,
Trist mistuindu-i, îi prefac în minji
De aceea eu sorb omul pînă-n suflet
Imi năvăleşte lut prin el, din cimpuri.

De-a aprinsul

Noaptea, pasari plutitoare prin aer
Sint toate cuvintele rostite-ntr-o zi.
Ziua nu s-ar mai vedea între oameni
Dacă vorbele zburînd n-ar laci.

Injuratură, cuvînt de iubire
Dungi prin aer deschid cu aripile lor,
Sensurile pot astfel să curgă prin dunga subțire;
Tăcerile seninului despicate se vor

Eu însă m-am lasat despicat ca pămîntul,
Care îndură știind
Că rănila lui se vor umple cu iarbă, iar vîntul
Poate să cînte numai murînd.

Taldeauna se-nțimplă
Că nu cutreer numai după plăceri
Și barca în care-am venit și-am legat-o de tîmplă
Se confundă în mine
Pe măsură ce se umple cu cer

Astfel că, după popas, plec de-a-natul,
Viața în cercuri schimbînd-o și parcă
Muntele din zare în care intru cu totul
Se prefacă în barcă

Și inima mea curge în tine prin mină,
Inima ta face drumul invers
Curgem precum în fîntină
Cele două ceruri unul într-altul, fiindcă
Pămîntul dintre ele s-a șters

De altfel, orice izvor nu-i decît
Inflînirea a două zări depărtate;
Murmurul e bucuria izvorului
Care curge prin toate.

Tu te joci cu mine pentru că știi
Că de dragostea mea n-ai să mori.
Mi dai numai jumătate din fericire,
Să mă înloc după jumătatea rămasă;
Astfel că seară de seară
Drumul meu trece pe la tirte prin casă.

Inima îmi spui s-o aprind cînd sîntem amîndoi.
Cu lumina palmelor te-ai obișnuit?
Totuși în degete ard și ea
Ai ascuns în degetul mic, vreun băț de chibrit?
Scopără-l de lacrima mea!

Autobiografice

Mi se scutură inima și prunul
Pe neobservate, mul. Ideile
Pe care nu te-ai răsuțit nici unul
Se invirt în pieptul meu ca cheile
Tînut-e palmelor tinere. Se-oude
Alit de bine cum în inimă
Zăvoarele se dau bătute.

Știu ce-o să fie, horă o să fie
Cu viorile strunite, toate
Strunele vor singera ca vjelele de vie
În marție cu foarfeca tăiate.

Cîntecul meu n-o să dămîntă
Nici cea mai mică pasăre care de sus
Și pe nepreçute
Mă ia drept un copac și abrații
Proeminenți drept două ramuri crude.

Desghioțali păpușoii de pane,
Soarele de lumina mai veche,
Se face șezătoare-n poeme.
Aveți grijă să nu vă între vrea stea în ureche.

Toate stelele puse în rimă să sune
Vor căuta să se-ascundă —
Decît o stea care, cînd răsare luna, opune
Mai bine o stea mai mărunță.
Vino și stai lîngă mine,
Genunchiul tău să sticlească auriu ca grăuntele.
Te vreau ca apa care știe prea bine
Să macine și să nu surpe muntele.

Curge luna pe urmele roților carului
Și la răsphia drumului stau trei
Bărbaiți, cu fețele invelite în seară
Să mă laie,
Să mă facă fus de moară.

Regina albinelor să mă apere s-o trezită în știubei,
Maica furnicilor își smulge aripa,
Spîrul s-a uscat ca un salcîm de fum.
Imi poruncește un poet îmbrăcat
Să adun în cîteva clipe toată rispa
Care s-a făcut pin-acum,
Un popor care cîntă ca griul
În care Alexandru Macedon s-a-necat.

Cîntecul trebuie să fie ca riul
În care se scaldă-un soldat.

Cintec de mare neliniște

Floarea a liniștii, cum arăți?
Pe care piscuri fi-a crescut tulpina?
Din care stînce reze cînd o pasăre,
Murînd, s-a destrămat în aer
Și numai ochii nu s-au destrămat
Fiindcă visară mult lumina?...

Oh, întrebarea asta aripi bate
Cîntîndu-mi ochii, pui din ei să-și facă
Și trece într-un zbor alt de iute
Că genele mi se prefac în promoroacă.

Aș vrea mereu și parcă tot n-aș vrea
Cu ascuțitul frunții s-o despica
Convins că-nchide liniștea în ea.
E mult cu liniște să fi se umple mina
Și cugetul... Și totuși cea stîrbită,
Șa fie-ntr-una liniștea, puțin,
Așa, ca florile de răsărită
Spre simburii fortocate de senin.

Dar cred că de o liniște prea plină
Coppaci din înalt s-ar prăvăli
Fiind prea grei. Cu lut pe rădăcină,
Ar sârta pămîntului într-o zi.

Soarele o răsărit dorind ca mine
Prin mine să răsăre. Caut
În trupul meu din tălpi pînă la creștet
Razele-i să spargă guri de flaut
Și-o-ncredere strunită să mă suie
Pe cînd tristețea calb va fi pe jos
Bătut, în urma pașilor, ca-n cîntec.

Pentru ce-i mic — virtețul din pupile,
Săgeta din obrazul ascuțit cînd fața-i
Sculptată de acuză, tablou pictat de zile!
Eu n-am văzut cu ochii, ci cu viața.

În vremea asta lumea aprinde foc pe valră
Și-n univers e liniște. Marț, viscolu-ntr-un colț
Stă vinăt ca lumina ce s-a zdrobit de piatră,
Nemaipufînd să se întoarcă-n bolți.

Eu ochii, înainte de a-i mai întoarce-o dată
Spre locul unde luna s-a spart și crește-un nufăr,
I-am înmuat în soarele în care or să cadă
Să nu puteți cunoaște dacă sufăr.

S-a dezmarțit tot visul din rugină
Și numai către moarte-s fălarnic într-un fel
Păstrînd, închisă-n mine, o noapte de lumînd,
Un nod de suflet care v-a răsucit în el.

Cer, ție, care, cînd vorbesc, te-apropii
Spre mine cald și distrugînd departele
Fă să-mi rămînă numai ochii!
Sărută-mi pleoapele și arde-le!

Casa-Muzeu din Ipoiești, cu salcîmul copilăriei poetului.

Vorbăște Alain Guillemeau, profesor la Sorbona

Dragoș VRÎNCEANU

Festivități eminesciene

Către uriașul capitel
se înalță iedera de oțel.

Soarele curge pe coloane
în valuri
fără maluri.

Apoi iarăși suie
într-un țipar
de imensă staluje

Înaltele vînturi
nu pot atinge
creștetul ei de cinturi!

EMINESCU
ȘI ȚARA

La Ipoiești, în limpedea amiază de iunie, la marginea cadrului balut de gînduri, l-am sărbătorit pe Eminescu în mijlocul celor mai ai săi dintre ai săi. Din Cucorani și din Botoșani, din Călinești și din Roma, din toate satele răsărite pe blindul orizont al Țării de Sus, în autobuze, în camioane, în cărubi, călări sau pe jos, cincisprezece mii de moldoveni au venit să-i mai audă o dată versurile, deși le știu pe dinafară, să mai audă o dată cîntecul care au înflorit pe ele, cu toate că le poartă în inimă, să mai audă o dată, cu bucuria rudelor apropiate, spunîndu-se că de mare este Mihai al lor, ei care cunosc prea bine acest adevăr măreț și simplu.

Și noi, cu toții, ne-am simții îndatorați față de cei cincisprezece mii de moldoveni din Țara de Jos care s-au strîns acolo. Îndatorați, pentru că ni l-au dat pe El.

Din unghiul lor, însă, oaspeții străini pe care îi însoțeam, ne priveau cu admirație pe noi, pe toți rominii. Cu admirație, pentru că ne vedeau prin prisma Lui, prin prisma a tot ceea ce am dat mai bun literaturii lumii.

Acolo, sub cerul transparent și vibrant pe care, luncac singuratici nori alburii, în marginea stejarilor zvelți și conștienți de mulțimea lor, primit cu aplauze și ascultat firesc, fără urmă de vorbăște în limba lui Eminescu, Alain Guillemeau, profesorul de la Sorbona, ne-a făcut un singur compliment. Pornind de la ideea că fiecare popor își are poetul său național care îl reprezintă, el ne-a spus că noi ni-l merităm cu prisosință, că nu întîmplător putem fi caracterizați în fața omenirii prin geniul eminescian.

Da, nașunea de Eminescu al Țării acesteia, nașunea de Eminescu al acestui popor, a căpătat și mai multă greutate specifică astăzi. Pentru prima oară în istoria noastră, prin hotărîrile ale Conducerii de stat, s-au trasat directivele sărbătoririi lui și atunci cînd se împlineau o sută de ani de la naștere, și acum, cînd s-au împlinit șaptezeci și cinci de la moarte. Da, „directive”; simt nevoia să spun „directive”, pentru că termenul cuprinde foarte exact, pentru noi, înțelesul de temeinică și tenace muncă dusă de partid pentru ridicarea acestei țări, a economiei ei, a culturii ei. În directivele partidului am văzut întotdeauna studiarea celor mai autentice realități rominești și am găsit pentru prima dată simburile a tot ceea ce astăzi este, realitate socialistă în „Țara mea de glorie, țara mea de dor”. De aceea, firesc a fost ca directivele pe coordonatele cărora a crescut țara noastră nouă, să se ocupe și de cel care îi dorea „La trecut-ți mare, mare viitor”.

Eminescu este al lumii întregii tocmai pentru că este al țării lui, și țara simte asta cu toată rădăcina, underea. Festivitățile acestor zile s-au deschis, în prezența Conducerii de partid și de stat, cu memorabilul festival din sala Operei, care a trezit și a subliniat în sufletele noastre înălțătoarele emoții ale versului eminescian. Sesiunea festivă a Academiei și a Uniunii scriitorilor a fost un omagiu grav și profund pentru realitățile rominești și am găsit pentru prima dată simburile a tot ceea ce astăzi este, realitate socialistă în „Țara mea de glorie, țara mea de dor”. De aceea, firesc a fost ca directivele pe coordonatele cărora a crescut țara noastră nouă, să se ocupe și de cel care îi dorea „La trecut-ți mare, mare viitor”.

Eminescu este al lumii întregii tocmai pentru că este al țării lui, și țara simte asta cu toată rădăcina, underea. Festivitățile acestor zile s-au deschis, în prezența Conducerii de partid și de stat, cu memorabilul festival din sala Operei, care a trezit și a subliniat în sufletele noastre înălțătoarele emoții ale versului eminescian. Sesiunea festivă a Academiei și a Uniunii scriitorilor a fost un omagiu grav și profund pentru realitățile rominești și am găsit pentru prima dată simburile a tot ceea ce astăzi este, realitate socialistă în „Țara mea de glorie, țara mea de dor”. De aceea, firesc a fost ca directivele pe coordonatele cărora a crescut țara noastră nouă, să se ocupe și de cel care îi dorea „La trecut-ți mare, mare viitor”.

Dar unde nu întîlnești asemenea lucruri?... Satele Moldovei, prin care am trecut în pelerinajul spre Ipoiești, erau împodobite ca pentru cea mai mare sărbătoare. Cărțile postale cu chipul lui, — bine-cunoscutul lui chip, erau cumpărate cu gest pios și privite ca icoane a tot ce are mai drag și mai apropiat de suflet acest popor; am avut sentimentul că — dacă ar fi existat destule și bune — statui ale lui s-ar fi ridicat în uralele mulțimii, în fiecare localitate.

Să-ți amintești de un om cu prilejul vreunui aniversări sau comemorări e lucru obișnuit. Pentru El, însă, care dăinujește în sufletele noastre, zilele acestea nu au putul decît să ogîndească ceea ce simte întotdeauna poporul. Acolo, lîngă cadrul și lîngă izvorul copilăriei poetului, nu eram numai cincisprezece mii, eram cu toții. Eram, evident, toată țara.

Corneliu LEU

15 000 de oameni, la marginea cadrului.

Fotografii: T. IOANES

Anotimpuri: fantezii în minor

Anotimpuri e un film ambițios și pretențios. Nu aflat prin structura sa episodică — la modă printre regizorii italieni și francezi —, ci mai ales pentru că se vrea o contribuție stilistică inedită la efortul cinematografilor de a-și diversifica limbajul și substanța. Ambiția regizorului Savel Stîopul nu se rezumă la a cuprinde, în tot atâtea sinteze și simboluri, virsele omenești descifrate în virstele dragostei, ci tinde spre depășirea narativității, a epicului, integrându-i și suprapunându-i o investigație analitică în zonele abisale ale conștiinței omenești. În acest sens, inspirația literară a lui Stîopul (care e și scenaristul filmului) își are izvorul în tehnica lui Proust, tehnică ușor de „asimilat unei neconținente deplasări a aparatului de luat vederi” (Jacques Bourgeois), dar un Proust timid și parțial, corectat prin lecturi din Joyce și din Freud, în timp ce din punct de vedere cinematografic e evidentă influența, mai îndepărtată, a lui Eisenstein (fervent susținător al lui Proust), ca și aceea, mai recentă, a unui Resnais sau a unui Fellini (în dozarea proporțiilor de alb și negru, în organizarea spațiilor ample, în câteva unghiu-lăți subiective). A reconstitui în stil proustian timpul (și spațiul) unor episoade de viață sondată psihanalitic, — iată înțta intimă a lui Stîopul, care experimentează astfel o tehnică prin excelență subiectivistă, individualistă, într-un efort de analiză obiectivă, socială, a realității. Logodna aceasta, cel puțin în cazul concret al **Anotimpurilor**, se dovedește neproductivă, prin „incompatibilitate de caracter”. Filmul alunecă încă de la început pe nisipurile reci ale arbitrarului, ale falacității psihologice, și printre altele, în consecvență de procedee.

Fantezie în major, primul episod, bunăoară, este o incursiune în universul sufletesc al copilului (al copilului „superior înzestrat”, ca să fim precisi), în căutarea unor straturi de candoare și de impulsuri spontane, dar și de precocitate. Bătăia cu zăpadă, însă, încheiată cu hăituirea și căderea fetiței, pe de o parte, ca și itinerarul halucinant printre „reperle albe” spre pianul de concert și apoi concertul însuși, pe de altă parte, au de fapt valoarea unor șocuri, a unor traume psihice, din acelea cu posibile consecințe dăunătoare pentru dezvoltarea unui copil. „Acțiunile simptomatice” (Freud) care în intenția autorului sînt menite să închege bolta senină, imaculată, a victii sufletului infantil, se dovedesc a fi în realitate tot atâtea momente de coșmar. Un coșmar în alb, e drept, dar un coșmar ! O demonstrează cu evidență însăși expresia fundamentală a Luminiței Zaharia, mica și precocea actriță. Astfel, materia și elementele episodului scapă de sub constrîngerea regizorală și efectuează o demonstrație a lor, proprie, dincolo de prevederile autorului.

Procedeele legate de viziunea fantastă din primul episod sînt redate și repetate pînă la exasperare în **Incertainții**, povestire condusă fundamental între limite net realiste. Dar aici tocul coșmarului e luat de obsesie: de obsesia sexuală, dar regizorul se ferește s-o spună, încapă-ținîndu-se să aprobe — pentru uzul spectacolului naiv — pe clapele unei melodii a inocenței adolescentine (!?). Ca atare, episodul nu e doar fals, e și ipocrit.

Tehnica analizei prin reepilogarea situațiilor și a senzațiilor e complet abandonată în schița a treia, **Arșiță**. Ideea, deși nu cu totul nouă, ar fi putut să dea loc unei demonstrații de virtuozitate actoricească: o soție își așteaptă soțul cu masa întinsă și el nu vine. (A se vedea, prin analogie, *Amore* al lui Rossellini, cu Anna Magnani, după *La voie humaine* de Cocteau, sau episodul așteptării din *Goana după aur* al lui Chaplin) Ocazia e ratată, fiindcă atit analiza regizorului, cit și fatalmente, aceea a actriței (Dana Comnea) se oprește la câteva date banale de psihologie elementară, la o descriere exterioară, fără tensiune autentică (lucrul văzute de neamărate ori în unele filme hollywoodiene pe teme casnice). „Poanta” din final, lecția morală a filmului, care vrea ca soțul bănuț de adulter să-și însele nevasta cu o Pobează, într-un atelier de reparații-auto, este înșurubată cu forța în angrenajul episodului, își pierde caracterul de surpriză e neconvingătoare.

Cel de-al patrulea și ultim episod, **Zi grea**, e și cel mai onest artistic (aceasta poate și datorită prezenței pe peliculă a subtilului, inefabilului Ștefan Braborescu). Deși lipsit, poate dinadins, de inventivitate, episodul are o cadență riguroasă, studiu dimensiunilor umane în timp și spațiu are rigoare, cotidianul dobîndește vibrație. Nu în final, însă, unde autorul se reîntoarce la tehnica sondajului prin reepilogare, incununată aici printr-o viziune stranie a unui soi de înălțare la cer.

Premisele ambițioase au rămas destul de departe. Experimentul lui Stîopul s-a soldat, cel puțin pe trei sferturi, cu un film fals, inexact: prin ambianță, prin psihologie, prin limbajul rar dacă-l reducem pe acesta din urmă la dialog, avem în față elementul cel mai tipător inexpressiv și anost din **Anotimpuri**. Există o frică, o panică aproape în fața limbajului articulat: se mormăie, se gîuță, se croncăne în acest film, și așa foarte puțin vorbit. (Iar cînd se disting câteva cuvinte sau fraze întregi, acestea sînt de-o paloare, de-o ineficiență deconcertantă.) Să vorbești puțin în film înseamnă oare să respecti „specificul cinematografic” ? Se poate să vorbești însă cu un arierat mintal, chiar și în film, înseamnă să nu respecti specificul uman. Aste e sigur ! E timpul să mai renunțăm la prejudecata că dialogul nu e cinema; sau, în cazul de față, s-a renunțat la un dialog omenesc, pentru că pur și simplu autorul n-a fost în stare să-l scrie, pe hîrtie și pe peliculă... ? !

De acord cu cronicarii de la revistele „Cinema” și „Contemporanul”: Savel Stîopul e un regizor cu multe lecturi (literare) și cu multe idei (cinematografice), dar — vorba anecdotei — „nu-s tate bune...”.

Florian POTRA

P. S. Critică de specialitate, în unanimitate, au laudat calitatea imaginii realizată de operatorul Ion Anton. Îi cred pe cuvînt, pentru că la cinematograful Feretarii, unde am văzut filmul, impresia e exact contrară. S-ar părea că direcția artistică are un contract de colaborare și asistență mutuală cu magazinele de optice: vîndîndu-le la ecran, își cresc dioptriile... vîndîndu-le ochii.

ION GHEORGHIU

„VÎNAT” (ulei)

ARTISTI PLASTICI

Benedict Gănescu se apropie de maturitate, după un debut timpuriu în 1947 (**Studentul român**), urmat de o muncă fecundă care continuă. Grafica lui e ușor de găsit în presă, fiind imediat recunoscută deși mult mai variată decît poate părea ochiului neobădîtor: are un stil constituit, mereu evoluând, altceva decît o „manieră” („Gănescu are un stil propriu, geometric, voluntar, și e plin de idei originale”, remarca pe scurt I. Frunzel) acum doi ani în **Contemporanul**. Nu voi insista asupra hazului „textual” al graficianului, haz nutrit de o tematică întinsă și totdeauna sărat, cu care cititorii **Urzicil**, al **Contemporanului**, **Gazetei literare**, **Luceafărului** etc. sînt familiarizați, ci asupra realizării plastice: să vedem cum e sustinut, deci justificat, o dată ce omul desenează, acest amor verbal; și se poate spune de la început că desenul nu e tautologic în raport cu textul, convinge pe altă cale, desigur necontrazicînd, iar uneori se substituie textului plin de la o indicație elementară — un cuvînt sau două — (vezi **Proiecte de monument din Contemporanul**, nr. 559, 1957, în care **Dogașnicul**, cărare, poartă el ochelarii de cal — și nu calul —, în timp ce al doilea personaj, **Originalul** cu oțel peș, printr-o soluție de ordinul tăierii nodului gordian, are întocmai trăsăturile primului, dar stă în cap cu cal cu tot). Aparținerea lui Benedict Gănescu la plastică, în sensul depin al termenului, nu doar la caricatură în sensul strict, se manifestă și în preocuparea lui pentru estetica plastică astfel: într-un număr al **Contemporanului** din 1958, un sculptor așezat pe un soclu ca să mediteze, trîgînd din pipă, la diversele-i opere răspîndite de jur-împrejur, e contemplat prin geamul atelierului și comentat de trei „critici naturaliști”: „Priveste la lucrarea din mijloc, omul cu pipă, cită veridicatul...; sau într-un număr mai vechi al **Urzicil**, un îns obțuz contemplă indignat, tot pe fereastră, însă dinăuntru în afară, omul de zăpadă al unor copii și trage concluzii îngrijorătoare: — Formidabil, domnule, pînă unde poate pătrunde schematicismul !; altundeva, arhitectul Ilarie Zorzoacă, după ce a privit piramidele, îi stătuiesc pe membrii unei caravane: — Dacă le-ați putea adăuga măcar niște cornișe, niște colonete... Așa, precum un ceș schematic...; în **Tragică** stătuiedea a unui pictor naturalist, eroul, sub propriul șavaleț, cu fața-n suia și cu un pumnal drept în inimă, zace în mijlocul unei naturi știrbite de doi tăietori de lemne care, neștiutori, au doborât chiar arborele ce „poză”. Cînd atacă dependența necreatoare, meschină, lipsită de discernămint și în esență neconformă naturii a unor pseudoarhitecți de ceea ce li se oferă ochilor, Benedict Gănescu demonstrează în ce măsură e conștient de arta sa, cit il e de defăiniț, și cu și-o stăpînește prin urmare, facilitîndu-ne totodată nouă înțelegerea și definiția ei.

Desenele publicate începînd cu 1957 în **Contemporanul** au toate cadru. Parcă o lupă dreptunghiulară sau pătrată ar avea putința să

adîncească hîrtia ziarului, să creeze sub ea un spațiu în lumina clară a cărui se înfăințează fabula. Autonomia acestora față de tipăritura dimprejur nu se realizează numai prin cadru, care ar-avea efect fără să cuprindă cel mai adesea o perspectivă superior-schematică, total măturisită ca atare — linii drepte, suprafețe nelăncărate, care alcătuiesc interioare sau exterioare parțiale de cuburi sau paralelipipede, sugerînd dincolo de ele un spațiu nelimitat —, perspectivă ce-ți amintește prin francheț și prosopieime de a „inventorului” ei, Paolo Uccello. „Geometria” lui Benedict Gănescu nu e scornită abstract, ci văzută în lumina înconjurătoare, pe care desenatorul o gîndește cu ochii deschisi, sensibili, împede și pătrunzător, refăcînd-o în operă cu mestegul strîns și mare fantezie. De altfel geometria aceasta gîzduiește și accidentalitatea lumii, particularul, mărnișul, dar nu prin părăsirea regularității, ci prin abordarea ei în diferite registre dimensionale (spre pildă, lemnul unei scînduri de mobilă apare deodată mărunț strict, contur altor suprafețe vecine cu totul albe; ori, printre crengile egal de groase, drepte sau filme, toate albe ca unii pom, ca și printre fructele lui perfect rotunde lăscite tot albe, se întrezăresc multimea unor frunze conturate subțire, dispuse ca în miniaturile romantice și cu nevrurile fine vizibile). Amănuntul survine însă parcimonios (cu atit mai expresiv) și privitorul îl socotește un fel de concesie, dărnice, făcută de ochiul geometric-intelegător accidentalității naturii, descoperindu-l în cele din urmă supus toluși legii. Rezultatul acestei dialectici a registrelor

pomenite e însuși mediul plastic atit de prielnic textului umoristic. Dar la crearea mediului acestuia mai contribuie ceva. Așa cum, după ce străbate viziunea zilnică și rutinara a lucrurilor, ajunge să vadă articulațiile esențiale ale spațiului și să le mărturisească franc pe hîrtie, ar-

tistul măturisește și o „înfirmitate” a desenului în genere: acesta nu mișcă (decît dacă mișcă hîrtia respectivă); și, în loc să încere iluziionarea printr-o anume mișcare a liniei, dimpotrivă, tabula cu personajele ei e prinsă în spațiul creat ca insectele-n chihlimbar, parcă într-un moment static ce încuțezează malitios toate posibilitățile dinamice, pe care însă imaginația privitorului, tocmai de aceea simțită, învesală și înclăntă ca a copililor, le descătușează. O asemenea capacitate de a elabora ficțiuni plastice convîngătoare explică și succesul în ilustrația ficțiunilor beatlistice (vezi basmele lui Slavici, fabulele lui Marcel Bredășagiu etc.). O anumită predilecție pentru intruchiparea grafică a ideilor generale, a atitudinii politice și morale față de evenimentele semnificative ale epocii, precum și față de moravurile curente, forța satirică și un lirism mai vădit în lucrările de dată recentă, ne fac să credem că Benedict Gănescu, pe lângă îmbogățirea și pe viitor a graficii noastre mililante, va ilustra încă alte opere literare adecvate talentului său, cum ar fi dintre cele clasice un *Gulliver* sau un *Jacques le fataliste*. Dar în aceeași ordine de idei, miră — la un plastician cu însuși de seamă sub raportul desenului, al perspectivelor și compoziției — nelăncăreaea unor construcții mai mari. Critica aceasta nu se asociază, bineînțeles, desconsiderării în vreun fel a graficii de ziar, a „genului scurt”, ar fi de așteptat, chiar, suite grafice unitare (pe diferite teme) și oricum, pentru că astfel de unități tematice spontane n-au lipsit nici ariei realităților răspîndite în presă pînă acum, ar fi utilă reeditarea într-un volum, conform criteriului tematic și criteriului valorii artistice, a unor dintre lucrările publicate separat.

Am afirmat de la început variatatea graficii lui Benedict Gănescu, adăugînd atenția că poate scăpa la prima vedere. Dubiul celui mai necănit privitor ar începe toluși să se destrame prin compararea, de exemplu, a ilustrațiilor la basmele lui Slavici cu ilustrațiile la fabulele lui Marcel Bredășagiu, sau prin compararea lucrărilor aparute în **Contemporanul** din 1957 încoace (la care m-am referit mai mult fiind cele mai cunoscute publicului și oferind prilejul surprinderii unor aspecte ce mi se par esențiale) cu cele apărute în **Luceafărul** (1952). Aceasta din urmă au un ritm agitat, apar în pte de sus violente, abia oprite locului, perspectiva face eforturi să rămînă „cumințe”, cîteodată însă nu poate și se imbutacătește, se diversifică în același desen, totul comunicînd o umoare neagră — dovadă excelență a sudurii dintre conținut și formă, deoarece e vorba de înălțarea succintă a contradicțiilor și a neliniștii lumii imperialiste: **Primăvara tragică** (O.A.S.-U). Necăzului plătareea distrugătoarelor produse glomice) este. Dubiul s-a dovedit deosebit de integral prin cunoașterea unor lucrări noi — două categorii deosebite (și sînt ele și față de ce știam pînă nu demult): — vezi reproducerea din nr. 11 și cele care însoțesc articolul. Desenele din prima categorie se datoresc observației

directe și sînt făcute cu penița în tuș: linia, subțire pe tot parcursul — cînd disconlinuă ori numai punctată —, încearcă și reușește să suturîndă atmosfera unor clipe, să portretizeze, iar spațiul, cu intenție numai cel din preajma personajelor, fără a li mai pune în lîntul, e dat prin indicații foarte sumare. Această categorie de desene edifică asupra însușirilor de desenator după natură ale artistului, altminteri nepăsător presopuse și cu ocazia considerării celor lalte genuri de lucrări. Desenele din a de-a categoriei sînt făcute cu pensula, de asemenea, în tuș. Personajele se înconjură de un spațiu

absoluit alb, cuprînzînd ele însele suprafețe albe în contururi. Imi par o sinteză a artei graficianului. Nici în desenele din **Contemporanul** liniile, subțiri ori groase, nici în cele din **Luceafărul** pelete, mari ori mici, nu sînt indreptate ca într-un desen de geometrie scolastică. Aici însă linia negră își la sarcina dublă a determina singură alți spațiu (acum nemai încadrat) din jurul personajului — pînă la mari depărtări — — cit și situarea — pînă în detaliu — a personajului în spațiu. Urma pensulei, sigură, e cînd mai lată cînd mai îngustă, cînd mai încărcată cu tuș cînd mai ușoară (ceea ce valorează variat albul cuprins sau care cuprinde, și virtual îl colorează). Fluctuația liniei depinde de acțiunea și poziția personajului: dacă acesta stă în picioare, onurează la gravitație prelînzind un efort al mușchilor, conturul se încăoară ca pentru a capta volumul; dacă e lungui, cu mușchii în odihnă, conturul se relaxează și el, nu mai e nevoie de chingă; leul, sîrînd, prînînd o linie doar într-o măsură înteruptă, fiindcă saltul luburfa forma volumelor, dar nu și materia lor care, acuma (chiar anatomic vorbind), are încheieturi solide. Linia se continuă uneori de la un obiect desolat la altul (nu se închid totdeauna obiectele), gîndabil unor vase comunicante și purtîndu-li prin linia unitate materială a acestor lumii.

Prin sensibilitatea, riguroasa, modul răsplat al expresiei plastice, Benedict Gănescu fiind un liric al voinței și gîndirii, lucrările acestuia au un caracter mobilizator, îndeamnă la construcție temeinică, originală și frumoasă.

Tudor ȚOPA

PLEDOARIE PENTRU ANALIZA POEZIEI

Critica întreține un triplu dialog: cu cititorii, scriitorii (respectiv cu opera acestuia) și cu critica (confirmând, infirmând sau amendând opinii). Actual critic presupune enunțarea unor judecăți de valoare menite să contribuie la definirea cel mai exactă, cât mai adâncă și mai nuanțată a fenomenului literar luat în dezbatere. Critica are un rol explicativ, interpretativ și de îndrumare, fiind un ghid al cititorului în efortul de înțelegere și pătrundere a operei de artă, dar și un stetic autoritar (măcar la modul ideal) al creatorului, pe care îl poate ajuta să-și elucideze unele probleme de viziune, măiestrie sau mestesug. Evident, toate aceste funcții, ca și aceea fundamentală (subiectivă, sintocunoscută și acceptată ca atare. Așa cum sintocunoscută și strădăniile cititorului de a generaliza experiențele pozitive, de a combate erorile sau de a semnala mijloacele de amenințare literară. Discuțiile în abstract nu au însă darul de a fi întotdeauna instructive, oricâtă ar putea să fie deplin în susținerea speculativă a unui punct de vedere sau altuia. Cu unele excepții, nici critica noastră nu le mai practică. Interesul pentru concret e tot mai viu. De aici, între altele, și frecvența unei specii în care triplu dialog de care vorbeam e. În chip firesc, mai la el acasă. Mă refer la cronica literară și la sora ei mezină: recenzia.

Hotărât lucrău, sarcina unui critic e, în cazul acesta, să arătăm îngrășă: în câteva zile de muncă, și să lucrăm să-i dăm cititorului rețea suficientă, esențială despre conținutul și mesajul unei cărți, despre valoarea ei ideologică și artistică, despre locul ocupat în peisajul literar contemporan și în evoluția scriitorului, despre profilul artistic specific al autorului, despre viziunea acestuia și despre universul de imagini, despre filologie și stil, despre gradul de originalitate a lucrării, despre reviste și neimpliniri ș.a.m.d. Practic, epuizarea (sau măcar tratatarea sumară, dar convingătoare) a tuturor acestora în spațiul afectiv unui toilenc e imposibilă. Cronicarul se vede nevoit atunci să abordeze adesea doar o singură chestiune (sau un grup foarte restrâns de aspecte), făcând despre celelalte referenți vagi și fugitive, de obicei apodictice, dintr-un fel de improvizație, o imagine fragmentară sau schematică a cărții recenzate. Asupra operelor valoroase, critica se vede obligată (și e bine!) să revină în studiu și articolele dedicate deliberat cele tineri aspecte sociale vrednice a li aprofuland. Cătorul (infructuos) poate umări astfel discuții fructuoase, chiar polemice, care-i permit să se familiarizeze și mai bine cu problemele estetice, să-și îmbogățească substanțial orizontul cultural și artistic. Fenomenul pe care îl remarc privește însă cu deosebire volumele de proză, mai precis romanele. Publicațiile noastre literare au întreținut și întrețin interesanțe discuții pe marginea unor romane ca: *Desculți*, *Bătăgân*, *Moromeții*, *Grupa*, *Sețea*, contribuind netindidolnic la fixarea în memorie a unor personaje.

Ce se întâmplă însă cu volumele de versuri? Am fi îndreptățiți să susținem că nu s-au bucurat de atenția criticilor literari și cea critică le-au cămănat apariția: cronicarii au despartit nu o dată aple de uscat, semnalind succese sau rebotușe: cutare plachetă a mai fost și mai e citată în diferite articole sau studii, pentru a ilustra o idee sau un fenomen. Dar analize *concrete* ale producției poetice propriu-zise n-au loc decît incidental, fragmentar sau... în general. Să mi explic, Prin alcătuirea ei, cărtea de poezie e o cutegere în al căreia sumă figurază zeci de poeme. Fiecare dintre ele în-am în vedere variațiile pe careasă temă e un unic și un întreg, care, ca și romanul, ar trebui privit și considerat ca atare. Dacă în cazul romanului însă, cronicarul poate aduce problematică (pentru că se referă la o singură operă), relevînd unitatea sau contradicțiile lucrării, sesizînd tema fundamentală sau punctul nodal față de care se definesc caracterele, în cadrul unui volum de poezie, oricîtă bunăvoință ar depune, el nu poate oferi cititorului decît o privire de ansamblu, judecând de valoare întemeiată pe citirea selectivă a unora dintre ele, din care nici poetul, nici cititorul nu au cum să-și dea seama în ce anume constă frumusețea unui text oarecare, în totalitatea acestuia.

Formula cronicii-sinteză e, indiscutabil, utilă, mai ales cînd e vorba de scriitori a căror originalitate e verificată în timp și ei căror nume, fiind consacrat, pune oarecum la adăpost pe cititor de eventuale surprize nedorite. În asemenea cazuri, mediul realizat poate constitui un bun îndreptar în direcția descifrării universului de imagini al poetului, în stabilirea specificului său stilistic sau în confruntarea progresului său regresului încreștat în noua cărtă. Sîc acest raport, croniclele semnate de Paul Georgescu, Matei Călinescu, Eugen Simion, Ion Oarțăsu, Al. Căpraru sau Nicolae Manolescu — pentru a cita pe cei mai activi cronicari de poezie — își ating, fără îndoială, scopul. Cititorii (chiar dacă autorii cronicilor nu se întîlnesc totdeauna în aprecierile de amănunt) își pot forma un punct de vedere în legătură cu volumul recenzat, luînd cunoștință, de pildă, că în *Pe coardele timpului*, Mihai Beniuc continuă dialogul său cu trecutul, prezentul și viitorul, că versurile sale au substanță filozofică și tinută romantică, veră și profunzime ș.a.m.d. Nu li se demonstrează însă ce anume stă frumusețea și originalitatea unor ezii ca *Pășii pe apă*, *Cheile*, *Ciutele nevăzute* etc., considerate, pe bună dreptate, reprezentative ntru creația mai nouă a lui Mihai Beniuc. Evident, și Paul Georgescu, și Eugen Simion, și Nicolae Manolescu subliniază în cronicle lor, noulătea de conținut și de viziune a acestor poezii, reproducînd versuri, sortite a confirma aprecierile.

Spațiul și modalitatea critică adoptată nu le-au îngăduit însă să demonstreze analitic justetea aprecierilor. Ca în altele alte cazuri, cititorului i se dau doar elemente indicative, ca în aceste pasaje pe care le scot din cronica semnată de Paul Georgescu în *România liberă*: „*În acest sens, extrem de semnificativă ni se pare o deosebit de frumoasă poezie, «Ciutele nevăzute», în care mersul înainte apare ca funcție esențială a poetului, mersul înainte spre un ideal, spre noi realizări.*” Lui Nicolae Manolescu (în *Contemporanul*), poemul *Cheile* i se pare memorabil și îl definește (dînd citite copioase) drept „*invocare, în început calm, incredătoare în posibilitatea unei tranzații către ireversibilul timp*” apoi „*invocarea devine precipitată, neliniștită, în cele din urmă, «presimțind zădărniciu zămîntilor*”, poetul își convertește sentimentul în „*indignare teribilă, alunecînd, rînd pe rînd, în implorare umilă, în injurii, în resemnare crispată.*” Observațiile sînt, fără îndoială, pătrunzătoare, fiecare critic întînd cîte un aspect interesant, discutat într-un context merit să scoată în lumină o problematică mai generală a poeziei lui Mihai Beniuc. Cititorului i se sugerează valoarea de conținut a poemelor și locul lor în tematica liricii beniuicene, dar nu li se probează, prin analiză, frumusețea. Vreau să spun că, aproape inevitabil (dată fiind modalitatea aleasă), funcția de cicerone a criticului nu e dusă pînă la capăt. Urmează e firesc: lectorul, dacă nu are experiență, nu află de ce anume e cutare poezie frumoasă, care sînt factorii ce-i conferă frumusețea, în ce anume rezidă valoarea ei estetică, el nu e ajutat să înțeleagă, în specificul ei, lirica, nu i se relevă rolul formeî în reliefarea conținutului de idei ș.a.m.d, iar în cazul așa-ziselor poezii „pasabile”, corecte, cumini etc. nu i se indică prin ce anume acestea reprezintă. În fond, un fiasco, un rebu! Conștienți că formula cronicii-sinteză nu îngăduie îndeobște abordarea multilaterală a problemelor și, mai ales, aprofundarea lor, unii cronicari își rezervă dreptul natural de a reveni asupra volumului în articole cheamăte să dezvolte numai unul

din aspectele caracteristice ale acestuia. Așa procedează nu o dată Paul Georgescu. Așa procedează, într-un alt plan, și I. Oarțăsu sau C. Cubleşan în *Tribuna* ori Dragos Vrinceanu în *Luceafărul*, încercînd lămurirea unei probleme teoretice și practice sau punînd „sub semnul exigenței” creația unui tînar poet, pe o anume durată de timp. Procedînd astfel, fiecare din criticii amintii înliesnesc o mai temeinică familiarizare a cititorului cu poezia. Dar întîndu-se în discutarea unei anume chestiuni, convertesc, de cele mai multe ori, textul poetic în material didactic, în sensul că îl subordonează evidențierii finale a unui principiu general. E ceea ce se întîmplă, de altminteri, și în studiile de sinteză (inclusiv în unele schițe monografice) unde cercetătorii, urmărind anume probleme speciale (sau fixarea unui profil se mărginesc, în general, să rețină dintr-un poem lăutua care îi interesează cu precădere. În alări împrejurări, poezia înliescă ca întreg indivizibil e, inevitabil, vitregită.

Revenînd la ideea că orice text literar e un *unicat* și că o plachetă de versuri e alcătuită dintr-o suită de unitate, decideratul aprecierii poemului ca unitate inextricabilă mi se pare a fi foarte firesc, chiar în condițiile cronicii, ca să nu mai vorbesc de aceeași idee ale articolului axat deliberat pe analiza la obiect a unei compoziții oarecare. Chestiunea mi se pare deosebit de actuală mai ales în cazul tinerilor. Dar nu numai în al lor, pentru că izolarea citoriva piese reprezentative din volumele poetilor consacrați și discutarea lor multilaterală ar îngădui și criticului și scriitorului, și cititorului, să tragă concluzii din cele mai interesante. *Luceafărul* a făcut cîteva experiențe de acest fel, în ciuda unor inerențe esecuti, ar fi ajuns pînă la urmă să realizeze folositele unor analize exemplare, extrem de utile. Din motive de neînțeles, a renunțat însă la o inițiativă dintre cele mai seducătoare). Dacă utilitatea unui asemenea analize, făcute pe texte antologice, e indiscutabilă, nu mai puțin binevenită mi se pare analiza întreprinsă unor poeme aparținînd tinerilor poezii. De obicei, însă, critica, înregistrînd apariția unor volume ale începătorilor, procedează adomă ca și cu plachelele lui Argeșiu sau Beniuc: stabilește coordonate lirice, fixează elementele universului tematic și de imagini, specifică un număr de versuri ilustrative, caracterizează apodictic cîteva poeme etc., cînd debutantului ar avea nevoie, în fapt, pe lângă toate acestea (raportate însă la peisajul liric contemporan), de cîteva aprecieri fundamentate pe o analiză aprofundată măcar a citoriva din unicatele incluse în volum. Pentru că la urma urmei, o poezie, gîndită ca întreg, trebuie apreciată ca atare și nu fragmentar. Abia atunci, virtutele creatoare ale poetului pot fi judecate în adevărata lor lumină.

Pătrunzînd practic în însuși mecanismul operei, criticul va putea deslusi calitățile arhitectonice ale poeziei, valoarea de transfigurare a cuvintului, capacitatea tînarului de a urmări și adînci semnificațiile inedite ale unei idei poetice, forța lui de a alege griu de neplină, într-un cuvînt: puterea lui de a realiza nu metafore izolate, ci marea metaforă care e sufletul poeziei însăși. Sînt convins că, procedînd astfel, criticul îi va fi înlîntat mai de folos poetului în curs de formare, decît dacă lă subliniază (uncori aproape statistic) doar elementele din care e alcătuit universul său predilect de imagini. Nu vreau nici o clipă să subapreciez efortul de a sugera pe baza acestui univers gradul de originalitate și de specificitate a unui poet. Dar rămîndu-mi numai la alit, riscăm să ignorăm măsura în care scriitorii izbutesc, aș zice, să concretizeze generalul în particular, adică să realizeze sulta de unitate destinate a alcătui volumul. Acordînd un spațiu larg în cronici analizelor propriu-zise a pieselor reprezentative (bune sau rele), valorificîndu-le multilateral, criticul va avea prilejul să cearoare realmente în adîncuri și să-l fie de folos poetului, mai ales celui începător. Dar și cititorului, căruia nu i se vor mai oferi doar mostre, doar spicuiri. În plachetele Anei Blandiana, Ne-goaiță Irimie, Dim. Rachici, Const. Abăluță sau Sina Dănciulescu vom descoperi atunci nu numai frumuseți izolate, ilustrative, nu numai perimetrii unor universuri dominate de lumină, șantier, pădure sau amintiri familiare, ci și *poeme*.

E unul din motivele pentru care, la urma urmei, pledez pentru analiza poeziei.

Aurel MARTIN

„ÎN DELTA” — Fotografia: N. CRISTOVEANU

Cineva care ar deschide colecția pe mai mulți ani a unei reviste cum e *Revue Roumaine* ar trebui să fie sigur că află într-însa o antologie de literatură rominească și totodată un compendiu de istorie și critică literară. În realitate, râmîi surprins de discrepanța între realitățile scriitoricești ale anului 1963, de pildă, și modul cum se reflectă ele în paginile revistei. Mî dai imediat seama că revista este în contrast cu evenimentele literare ale anului și ceea ce ni se pare mai trist, improvizază un palid tablou cu valori literare nereprezentative atît pentru anul respectiv cit și pentru ansamblul literaturii. Vrem să spunem că publicarea unor texte oarecare semnate de H. Zineț, D. Vlcol sau I. Soare, ocupă spațiul rezervat pe drept lui Marin Preda, Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Vasile Robreanu sau Ștefan Bănulescu. Desigur, în patru numere pe an nu se poate publica cu promptitudine, poezie și proză din volumele care intră în librării, deși unele eforturi în această direcție se pot întreprinde. A publica dintr-un autor, doar două sau trei poezii este insuficient și înseamnă a face un deserviciu atît autorului cit și cititorilor revistei. De aceea ni se pare că un anumit grad de anticipație editorială se poate avea în vedere, pentru ca imaginea actualității literare pe care o oferă revista să fie cit mai puțin influențată de nesemnificativele apariții întîmplătoare. Totodată, pentru ca aceași imagine să nu suferă discontinuități — paginile de beletricești trebuie completate cu analiza în sectorul critic, a unor opere reprezentative. Din păcate toamai în acest sector lipsește un principiu selectiv și coordonator. Pe de o parte, simpla confruntare cu lista de apariții a anului 1963 ne face să observăm lipsa recenzilor la unele volume destul de interesante: *De pe pămînt* de Constanța Buzea, *Constelația lirei* de Al. Andrioiu, *Poeme* de Vasile Nicolescu (în același timp și traducător al lui Robert Desnos), *Să ne facem daruri* de Nina Casșian, *Fuga* de A. Mihale, *Pirjolul* de O. W. Cisec, *La marginea orașului* de Al. Simion etc.. Pe de altă parte, sînt recenzate uniform, în prea mare număr, cărtile de istorie literară, cărtile pentru copii și altele. Decît să le străduiesți a recenză cit mai multe cărti, unele discutabile ca valoare și interes pentru străinătate (*Un vals pentru Mariaica* de Nicolae Tlc, *Noaptea luminată* de D. Botez, *Bătăiul* cu rîcșă de A. Popovici etc.), credem că e mai bine să susțim o dezbateră serioasă esecistică, în jurul citoriva cărți care invită la discuții, cu adevărat utile pentru cunoașterea fenomenului literar rominesc (*Risipiții* de Marin Preda, *Prințul de duminiță* de Eugen Barbu, *Romanul monumental* și *secolul XX* de Ion Ianoși. *Îmăntre zorii* de zi de A. E. Baconski etc.).

În general, impresia pe care li-o lasă rubrica *Vient de parăitire* este de eclecticism și de rutină gazetărească. Se face simțită aici nevoia unei primeniri, mai mult spirit de inițiativă, mai mult finețe și discernămint critic. Spunem discernămint, deoarece nu i se face nici un serviciu scriitoarei Iulia Soare dacă semnatarii recenziei (A. Sev.) la cartea *O plimbare la Bănescu* afirmă „*Bazindu-se pe documente, fără a se lăsa totuși aservită de litera textului, cu o comprehensiune superioară a mecanismului istoriei și cu o predețiere marcată pentru analiza psihologică, autoarea contribuie indiscutabil la adoptarea unei atitudini noi față de literatura de inspirație istorică. Opinia este îndrăzneță însă nedemonstrată de recenzent. Reiese de aici, dacă nu altceva, că nugele lui Soare se situează cel puțin alături de romanul istoric al lui Camil Petrescu, care, după cîte*

știm, contribuie indiscutabil la adoptarea unei atitudini noi față de literatura de inspirație istorică. Apoi recenzile seamănă toate între ele, sînt expozitive, lipsite de idei (tocmai aici, unde ar trebui să existe o puternică etapecență critică, reflex de fapt al realității literare), sînt anoste, de un nivel publicistic scăzut. Nu înțelegem, iarăși, de ce o revistă pentru străinătate — care cere o depunere și exigență responsabilă a actualii critice — dacă nu cumva și politetă față de cititor — este împînțită cu inițiale (H. Z., T. V., A. Sev., G. Ș. ș. a.) care se repetă de cîte două sau trei ori în același număr dînd impresia de a se fi constituit într-un veritabil „cărțel” critic. Oare cel care seamănă referința despre un scriitor și cartea sa nu trebuie să se recomande deschis, în aceeași măsură și pe el însuși? Sînt chiar alit de pușini criticii literari? De ce criticii și eseștii talentați ca I. Lungu, I. Oarțăsu, V. Ardeleanu, N. Manolescu, M. Drăgan, N. Ciobanu și numeroșii alții nu sînt invitați să colaboreze? S-ar elimina astfel repetarea inițialelor și s-ar extinde cerutul colaboratorilor.

În plus, cititorul are tot dreptul să pună în îndoială calitatea diferitelor prezentării semnate de același nume prescurtat, să zicem H. Z., care nu de puține ori a dat recenzii stereotipe cu un comentariu universal valabil: cutare acțiune „este descrisă cu un simț dramatic real” etc.. Nu e locul aici și nici nu ne stă în intenție să distribuim soluții, fiindcă de bună seamă, acestea, pentru a avea eficacitate, trebuie să se nască în cadrul redacției respective. Totuși, parcurgînd recenzii amoroșe, fără idei, nu putem decît să cerem contrariul, adică publicarea acelor care, pe marginea cărtilor, dau prilejul unor succinte dezbateri estetice, filozofice și etice. Să se răsrîngă astfel, în ele ceva din tendințele fenomenului literar rominesc, ceva din problemele esteticii marxiste aplicate, sau să se stabilească similitudini cu operele altor scriitori din străinătate. Altfel e firesc ca descrierea exagerată a subiectului să se substituie perspicacității critice atit de obligatorie în actual analitic.

Să spunem cîteva cuvinte și despre felul cum sînt alcătuite scurtele note introductive care prezintă pe scriitorii fălmești. De pildă, în prezentarea lui Al. Șabighian, — ca și a altora — superlativale nu lipseș; în schimb, despre alți autori, judecările emise sînt de-a dreptul împresice. Un reviriment fericit s-a petrecut în sectorul de „antologie” al revistei, începînd cu numărul 1 1964. Doar la capitolul recenzii nu s-a schimbat, din păcate, vechiul procedeu. Prezentarea grafică este mai atractivă, mai modernă. Am sugera redacției și o aplecare mai atenă asupra paginilor externe din revistele literare, care îndeobște conțin articole de interes documentar și istoric, sau asupra revistei *Secolul XX*. De asemenea, nu ar fi de prisos un buletin al traducerilor rominești din literatura universală clasică și contemporană. Dar oricîte sugestii am adăuga, nu vom putea împrumuta colectivului redacțional un lucru esențial de care singur trebuie să dea dovadă: pasunea pentru promovarea dincolo de granițele țării a literaturii noastre noi în ceea ce are mai reprezentativ.

M. N. RUSU

Scrisoare către redacție

Lăstînd la o parte latură strict „personală” a articolului lui M. N. Rusu („*Luceafărul*” nr. 10/1964), procedeele promulgate de discreditare și descalificare, punerea cap la cap a unor pasagi, sustruse din context care se referă la poeme diferite, sîm vrea să discutăm în articolul de față, *fondul obiectiv*, baza teoretică și criteriile de la care pornește autorul articolului din „*Luceafărul*” pentru a demonstra „contradicțiile logice formale”, articolul din „*Viața Rominească*”, în primul rînd, pentru autorul articolului din „*Luceafărul*”, „critica stilului este în esență critica gîndirii”, definiție pe care ar putea-o semnă orice epistemolog formalist care deosebește stilul cu gîndirea, respingînd criteriul conținutului care determină pentru unitatea dintre fond și formă, precum și relația independentă a fondului și a formei. Însă, autorul articolului din „*Luceafărul*”, nu se arată consecvent nici cu propria sa definiție, tot „patimul” s-a ale constituit, în fond, alături de ipoteze, în montajul unor etate care se referă la poeme și episoade diferite, la momente diferite din evoluția unui poet, procedîndu-se prin eliminarea tuturor verigilor intermediare. Astfel, caracterizarea poeziei mai vechi a lui Philippide este alăturată unor comentarii despre poezia sa recentă, M.N.R. însușind că ambele comentarii care subliniază o diferență, se referă la lucrări aparținînd aceluiași perioade. Nu pe o asemenea linie de restabilire a contextului citatelor îl urmărîm pe tov. Rusu (deși ar avea însemnătatea ei), nu apărarea unei formulări neinteresează în primul rînd, ci o chestiune de principiu: cum poate dreptul criticului de a folosi în legătură cu un obiect al analizei, caracterizări diferite, alternante, care să sugereze: 1) natura duală, contradicțorie, a obiectului poetic; 2) faptul că multiplicitatea, diversitatea, pe care o regăsim în evoluția mai multor poezii sau în aspectele aceluiași poezii, reflectă nuanțele aceluiași

concept și de bază, unitatea în varietate; 3) că poezii foarte diferite pot avea o atitudine comună (dar nu identică) față de situațiile fundamentale din univers față ca aceasta să însemne că toți poezii spun același lucru. În articolul din „*Viața rominească*”, fiind vorba în primul rînd despre poezia filozofică și în genere despre poezia ideilor, important era de a arăta că riguroasa cogitare nu este identică cu o atitudine statică, că poezia firecilor pot are o dinamică specifică, în care se încorporează, nu rareori, ipostaze contradicțorii, că există o dialectică specifică a poeziei de cogitare, care reflectă în chip sintetic dialectica gîndirii în genere, că „un moment” al poeziei poate nega pe cel anterior: de pildă în poemetele „Psalmistul” de Tudor Argeșiu, „Îngrijorare” de Al. Philippide, „Cheile” de Mihai Beniuc, „Prologul” de Eugen Iheleanu, „Cinele de lingă pod”, și „Nevoia de cercuri” de Geo Dumitrescu. cele două parți ale poemului „Diamant” de Maria Banus, „Dreptul la timp” de Nicuța Ștănescu, etc. În aceste poeme, există o dualitate, o alternanță a motivelor, o succesiune a unor momente contradicțorii. Un poem filozofic nu este un pastel: el reflectă o stare de spirit fundamentală, dar aceasta nu se realizează — numai printr-o imagine de ansamblu, ei mai ales printr-o dialectică a imaginilor unor contradicțorii. Cum se împacă — exclamă M.N.R. afirmația că „Beniu este un voluic, un optimist” cu afirmația făcută peste cîteva rînduri: „Momentul următor al poemului (e vorba de „Cheile”) dezvoltă relația de anxietate pe care nu reusește să o suprimie dialectica humanitară”? Da, se împacă tovarășe Rusu, fiindcă atitudinea poetului comunist în față de viață este de perisabilitate, de curgeră ireversibilă a timpului, în față morții este mai complex decît o expunere liniară descriptivă. În marxismul nu surpină și nici nu pretinde să suprimă problema „fîntei și nelîntei”, sentimentul dureres al curgerii existenței, a implacabilei cronologii, și nici nu-l vrea exprimat la modul euforic, ca

o „bitușit” pur și simplu; însă o semnificație mai dramatică a sentimentului duratei în opere lui M.N.R. categoric drept o derogare de la principiile realismului socialist. Poemul „Cheile” independent de valoarea lirică, este reprezentativ pentru întregul volum „*Ciutele nevăzute*”, unde se observă următoarele două note esențiale: un optimism fundamental care exprimă încrederea în destinul poetului legat de viitorul omnirii, de vireea zorișorului comunistului, și anumite accente de neliniște, de învăsurare amară, pe care le sunge poezia „anotimpul în avans”. Căsim aici reprezentarea fundamentală a dualității beniuicene: vitalitatea erupțivă, voluicului și memoria aprisă a suferințelor care „striga”, vechul mit al „tineretii fără bătrînețe” exprimat cu atila vigoren de poet în anii tineretii, și numerotarea anxioasă a posibilităților pierdute, a tinerilor împlinți, bilantul speranțelor și dezamăgirilor personale, etc. M.N.R. care merge consecvent pe linia lui „zori... zori”, găsește incomparabilitate între aceste două laturi, după cum descoperă haos și incoherență în ideea că în „Poeme noi” moartea este văzută ca un fenomen natural, și în același timp, ca n etapă a dezvoltării materiei, că aici se exprimă cele două ipostaze contradicțorii care-si găsesc sinteza într-o înțelegere superioară a dialecticii vietii: pe de o parte tot ceea ce este real este rațional, pe de altă parte, tot ceea ce există — se schimbă, devine sau cum spune Hegel, „ameră și piatră”. Extragînd numai prima parte a binomialului hegelian, pe care de altele îl ignora în părțile sale constitutive, M. N. Rusu ajunge la concluzia că în articolul din „*V. R.*” se înfruntă „teza de bază a sistemului conservator, idealist-hegelian”.

În acest fel este tratată și dialectica aceeași teme în poezia lui Philippide, unde M.N.R. vrea cu tot dinadinsul să găsească o contradicție; ca și cum sensibilitatea ascuțită față de problema fîntei și nelîntei, sentimentul circuliului ireversibil al timpului sînt incompatibile cu ideea legitimă a fericiții pămîntesii; sau ca și cum în poezia lui Demostene Botez, nu există o evoluție, către un „umanism de tip superior” care reprezintă, din punct de vedere al conceptiv, un pas înainte față de concepția care stă la baza poeziei sale din cele două războaie mondiale. Aici apare de fapt esența punctului de vedere al articolului din „*Luceafărul*”, a-nacronismul pozitiei sale supluște, care nu admite că o poezie realist-socialistă poate exprima sentimentul curgerii existenței, constința ireversibilității timpului. Tocmai concepția marxistă a analizei fenomenului poetic este cea care îngăduie înțelegerea ipostazelor contradicțorii, și asimilează în chip sintetic elementele valabile ale etapelor anterioare; așa cum se întîmplă de pildă în poezia lui Philippide, unde asistăm la o anumită continuitate, la un clasicism al substanțelor și în același timp la o evoluție, în care regăsim dualitatea specifică a poeziei sale: noaptea romantică, hōlderliniană și aspirația prometeică. Ideea alternanței motivelor (modul în care semeția truleșă a unui Prometeu înlăntuit, apare într-o etapă ulterioară ca descriere a unei ascensiuni senine în spirit vitalist vibrant); noțiunea de multiplicitate a accentelor (regăsim în meditația filozofică din „Poeme noi” pe poetul „Boabei” și al „fărîșii”) dar și pe poetul „Horelor”, gravitatea elaborată, chinuțoară a psalmilor, dar și poetica piscurilor mari de piatră”); apropierea și diferențierea care deosec dintr-un concept dinamic al poeziei (prozaismul voit, precugetarea nepreluată a imaginii brute din „Diamantul”) Maria Banus, ne apropiere de procedeul unui *cinema verité*, prin mijloace pur verbale); observația că există versuri care acționează mai direct (am scris „*printre-o metaforă: paraximpatie, adică imediat*”), toate acestea sînt complet străine unor artucieri care integrează totul la modul dogmatic, rigid și al căror principal instrument critic, rămîne de cînd lumea „vînarea înconșvențelor” (am parafrazat din *Maiacovski*, *Convorbire* cu V. Katanian, pag. 162, Moscova 1954). M.N.R. amendează atit analogice et al și diferențiale, nu vede cum un poet poate fi sensibil iar altul cerebral, ignora că la un al treilea există o împlinție specifică a apoliticului și demisacului. Și toate acestea, notați bine, cînd este vorba de poezia filozofică, poezia care se referă la „situațiile fundamentale din univers” și care sub regimul exclusiv al logicii formale nu pot sta. Că în articolul din „*Viața Rominească*” există formulări împiedicate, lente și de a găsi exprimatii succinate care pînă la urmă rămîin obscure, nu o voi ideea și în legătură cu cele îmi asum întregă răspundere inclusiv a negliiențelor, chiar dacă se datorează tipografiei). Însă de aici pînă la tonul inechizitorial al lui M. N. Rusu, care nu înțelege propozițiunile cele mai simple, care își imaginează că un poet poate să folosească „discursul poetic”, să fie „retoric” și, în același timp, să nu cadă în „retorism” (e vorba de Geo Dumitrescu) e toată diferența de la critica în spiritul de răfuilă.

Horia BRATU

M. N. R. — Redacția a primit de la tovarășul Horia Bratu întîmpinarea de mai sus. O publicăm considerînd că cititorul își va da seama mai bine de ce într-unul din numerele trecute ale revistei noastre am publicat articolul privitor la stilul criticilor tov. H. Bratu.

Chipul poetului - chipul Patriei sale

A exprimat aspirațiile umaniste, progresiste ale multșimilor

O mare operă literară, dacă a fost creată pe baza gândirii și a simțămintelor populare, dacă a exprimat aspirațiile umaniste, progresiste ale multșimilor, nu rămâne doar bunul spiritual al unui popor, ci devine și bunul altor popoare, intră în fondul culturii mondiale. Astfel este și geniala operă a celui mai de seamă poet român, Mihai Eminescu, pentru a cărui comemorare ne-am adunat aici.

Artiști ca Eminescu servesc cauza prieteniei între popoare, cauza generală a legăturilor spirituale dintre popoare.

Eminescu a exercitat o influență rodnică asupra citorva poeți albanezi (Asdrenij, Lasgush, Poradecin etc.). Unele din poeziile sale lirice au fost traduse în limba albaneză încă din anii '20-'30 ai secolului nostru. Dar, în mod deosebit după eliberarea țării noastre, opera mareață a lui Eminescu ocupă un loc vizibil în bibliotecile albaneze. Poemele împărat și proletar și Scrisoarea a III-a au intrat în manualele școlare, iar opera lui Eminescu este studiată la cursurile universitare din țara noastră, numele poetului este pomenit la datele jubiliare.

Vehbi Bala
R. P. Albania

O națiune demnă de cele mai înalte aspirații ale gânditorilor și ale poezilor ei...

„In perioadele de schimbări sociale importante, o națiune are nevoie de un influentă permanentă asupra tradiției culturale, tradiție care este vitală pentru ea. Are nevoie de un «trecut» care să fie folosit» iar una dintre căile cele mai bune pentru a folosi trecutul este a-l scoate esența din operele marilor scriitori și artiști. Cinstind memoria lui Eminescu, astăzi noi cinstim pe toți aceia care au luptat în cursul multor ani pentru a face din România o națiune mare și mândră — o națiune demnă de cele mai înalte aspirații ale gânditorilor și ale poezilor ei — cei mai de seamă».

Clement Christesen
Australia

Îl reprezintă pe de-a-ntregul pe român

Eminescu, în viața zbuciumată de nobile pasiuni, sublimată în opera sa, îl reprezintă pe de-a-ntregul pe român

tregul pe român într-un surprinzător amalgam. Arde în el spiritul lui Virgiliu, dar și focul tribunilor populari ai Gracchilor — ideala intruchipare poetică a acelei unice sinteze dintre elementele dacice și latine, a unei punți între caracterul elenistic și cel roman. Acea punte, pe care a început-o Traian, și pe care însuși el și prietenosul popor al României a așezat-o între Răsărit și Apus.

Th Csokor
Austria

La Ipotești am ascultat glasul lui Eminescu

Am vorbit stejarilor într-o pădure din împrejurimile Sucevei și am recunoscut fără cea mai mică nostalgie dialogul romanțierului flamand Herman Teirlinck cu pădurea tăcută Soignes, din minunatele împrejurimi ale Bruxelles-ului.

Am recunoscut în Dobrogea sălcile din Flandra mea și în cimpia Bărăganului siluetele plecate ale cultivatorilor așa cum le-a înfățișat pictorul flamand Constant Permeke.

M-am plimbat în sonoritatea limbii romine și i-am recunoscut izvorul: single pigmentat de viață. Destinată — inima.

La Ipotești am ascultat glasul lui Eminescu; am recunoscut timbrul propriilor noastre poezi.

Vaerewijck Willy
Belgia

Lumea frumosului și a dreptății — realitate pe pământul natal al poetului

Ca o sica luminoasă, Mihai Eminescu a străpuns orizontul întunecos al secolului al XIX-lea și a căzut tragic, neîmplinind încă 40 de ani. Poezia poetului a rămas pe vece pe cerul românesc însă, ca o minunată constelație de foc. (...)

Mihai Eminescu face parte dintre acei giganți ai poeziei universale, a căror creație domină o întreagă epocă.

Ajuns la culmile celor mai progresiste idei ale secolului său, profund îndrăgostit de viața poporului, Eminescu suporta dureri întreaga nedreptate a unei societăți (...).

„Din tot sufletul său bogat și luminos, Eminescu a visat o lume plină de armonii și frumuseți. În strofe luminoase, cu o imaginație inaripată, romantică, poetul cîntă frumusețea, dragostea, selea pentru o deplină fericire omenească. În același timp, cu o teribilă ură infierează tot ceea ce e retrograd, tot ce-l împiedică pe oameni să fie fericiți. Cu poezi ca Inger și demon, Împărat și proletar, Scrisorile, Luceafărul și altele, Eminescu ocupă, pe drept, un loc important în constelația marilor poeți universali.

Acum, cînd patria lui Eminescu sărbătorește 20 de ani de la marea ei Eliberare, este îmbucurător să remarcăm că visurile poetului pentru o lume a frumosului și a dreptății devin realități pe pământul său natal. Strălucescă n vece florile ne-

„De din vale de Rovine
Grăim, Doamnă, către Tine,
Nu din gură, ei din carte
Că ne ești așa departe.“

(Ilustrație la „Scrisoarea a III-a” de A. BORDENACHE — 1942)

muritoare ale poeziei dăruite lumii de inima generoasă a lui Eminescu“.

Mladen Issaev
R. P. Bulgaria

Un mare poet al naturii românești și al poporului român

El a văzut dialectic lumea copilăriei, dragostei, în contradicții dialectice a seszat viața socială și politică a vremurilor sale, cu receptivitate dialectică a priu-vit problemele vieții și ale morții și năzuința omenească spre eternitate și infinit. Și, pe cit de concret s-a dovedit în zugrăvirea omului și a naturii, pe atât de concret a fost și în cele mai înalte sfere poetice, în poezia și în năzuințele supreme ale visurilor omenești. Eminescu a fost de bună seamă, în primul rînd, un mare poet al naturii românești și al poporului român, dar,

totodată, și un critic al clasei dominante românești din vremea sa. Peste toate acestea, el a pătruns cu geniul său poetic — ca de pildă în opera sa culminantă, Luceafărul — în sferile în care s-au străduț să pătrundă, din vremurile cele mai îndepărtate, cele mai mari genii ale omenirii. De aceea, Eminescu se numără printre cei mai mari poeți ai lumii. În patria sa, Eminescu se bucură de o binemeritată cinstire, admirație și dragoste, după cum recunoaștere și admirație și-a cîștigat în întreaga lume.

Vilem Zavada
R. S. Cehoslovacă

Cine n-ar dori să cunoască romina?

Cine n-ar dori să cunoască romina pentru a putea să soarbă poezia celui mai mare liric care a scris în această limbă, blind din aceeași fîntină din care a țîșnit? Adică, să capteze la locul de origine toată această armonie inefabilă, toată această misterioasă incintă care, așa cum a spus un alt mare poet, este spațiul între vioară și arcuș. Prezența lui este aproape fizică printre noi — bărbați și femei

care am venit din țări îndepărtate să aducem omagiu celui care a iubit și suferit, obscur și uitat, și care intrunește azi gloria cea mai înaltă a poeziei voastre. Eminescu nu vă aparține numai vouă, românilor, ci tuturor celor care în aceste timpuri dramatice pe care je trăiește lumea, știu că poezia a fost totdeauna și nu va înceta niciodată să fie expresia cea mai pură și înaltă a dragostei, instrumentul care răspunde cel mai bine chemării frumosului în atmosferă pații.

Nicolás Guillén
Cuba

Poporul român l-a meritat pe Eminescu

„Sînt mișcat să văd cu ochii locurile sacre ale Ipoteștiului, cunoscut din versurile lui Eminescu. Fiecare popor are un poet național pe care îl merită. Poporul român l-a meritat pe Eminescu, iar Eminescu a fost fericit că a trăit și a scris pentru un asemenea popor“.

Alain Guillermou
Franța

Nu poți deosebi fața României de cea a poetului

„Salut în primul rînd poporul român pe care-l intruchipează, atât spiritual cit și fizionomic Eminescu (...); într-o asemenea măsură, încît nu poți deosebi fața României de cea a poetului“.

Rita Boumi Pappa
Grecia

Profilul istoriei literaturii universale așteaptă

„Sînt încîntat de felul cum au întîmpinat împlinirea a 75 de ani de la moartea marelui poet român și universal Mihai Eminescu, scriitorii, intelectualii și întregul popor român.

Profilul istoriei literaturii universale așteaptă să fie refăcut: el este imperfect și trebuie eliberat de prezența impusă și discutabilă a scriitorilor de rangul al treilea, aparținînd așa-ziselor mari literaturi. Este inimaginabilă o istorie a literaturii universale fără prezența unor creatori străluciți cum a fost poetul român Mihai Eminescu“.

Vasko Popa
R.S.F. Iugoslavia

El e cel mai mare poet român...

Aveam, cred, vreo 14-15 ani — aceasta era înainte de Eliberare — cînd am auzit intia oară de Eminescu. Mi se spusese că el e cel mai mare poet român cum e Petofi pentru noi. Îmi inchipui că aici, pe vremea aceea, cam același lucru îl afla un elev de vîrstă mea despre Petofi. Eminescu al maghiarilor, am crezut și am luat cunoștință. Dar era o simplă luare de cunoștință, și nu o experiență vie, deoarece poeziile lui nu-mi căzuseră în inimă. Mult mai mult nu cunoșteau pe atunci nici oamenii mari, chiar cei mai cultivați; era suficient să se știe, că Eminescu este un mare poet — și cam aceasta era totul. Concepția noastră despre literatura universală era pe vremea aceea modelată și mutilată de acel deplăcut snobism. Altfel de des întîlnit la națiunile mici: considerație față de cultura prestigioasă a popoarelor mari și, în cel mai fericit caz, față de cea proprie, nu însă și de cea a vecinilor.

Ceea ce ne-a vîndecat conștiința de această boală a fost terapeutică socialismului. Azi în Ungaria, Eminescu și alți mari poeți ai popoarelor vecine nu numai că sînt cunoscuți de scriitorii, dar sînt în egală măsură citiți de un public larg și prețuiri ca mari figuri ale literaturii universale, asemenea unor Shelley sau Goethe, Pușkin sau Victor Hugo: el ocupă cu deplină îndreptățire locul cuvenit în Parnas.

De atunci încoace, am cunoscut mai temeinic pe Eminescu. Nu numai eu — hărăzit de soartă carierei literelor — și nu numai cititorii de vîrstă mea s-au hrănit cu frumusețea versurilor lui, dar astăzi pînă și copiii sînt înșeninați și vrăjiți de atmosfera de basm din Călin. Astăzi un singur elev de 15-16 ani, aflat la prima întîlnire, oțtează în așteptare cuvintele poetului: „De ce nu-mi vii de ce nu-mi vii?“. Și sînt sute și sute de cititori maghiari care, amintindu-și de dulcea mamă pierdută, deschid

la capitolul Eminescu, atât de populara la noi antologie a poeziei românești.

Garai Gabor
R. P. Ungară

Găsește ecou și drum spre inima cititorului

Aduc un prinos de recunoștință și-mi exprim considerația pentru marea poet care a deschis o nouă eră în poezia țării dumneavoastră.

Vreau să vă spun în câteva cuvinte ce se face la noi ca Eminescu să fie un poet cunoscut și în țara noastră. Primele traduceri din poezia lui Eminescu au fost realizate încă la sfîrșitul secolului trecut.

Traducerea în versuri este, în general, o muncă grea și complicată și cu cit poetul este mai original, mai specific național, cu atât este mai greu de redat versul lui în limba altor popoare.

Eminescu este tocmai un asemenea poet, dificil pentru traducere, și care necesită o mare măiestrie poetică din partea traducătorului, precum și convinge spirituale foarte mari între traducător și poezia lui.

Cred că în ultimele decenii putem afirma că am dobîndit cîteva succese importante în această operă de tălmăcire a poeziei lui Eminescu în limba popoarelor U.R.S.S.

Cred că această comemorare a lui Eminescu va reprezenta un imbold pentru ca poezia lui să fie citită de un public și mai larg decît cel de pînă acum, întrucît versurile sale se vor traduce și în alte numeroase limbi din Uniunea Sovietică.

Desigur, vă repet, traducerea este traducere. Prin traducere, veți putea să priviți ca într-un geam acoperit de ploaie, pentru că trăsăturile fețelor se diluează totuși, într-o măsură.

Caracterul universal, european, al poeziei lui Eminescu, atât de caracteristic pentru marea poezie a secolului al XIX-lea, se transmite în limbile popoarelor în care este tradus și găsește ecou și drum spre inima cititorului.

Alexei Surkov
U.R.S.S.

Adevărata statură a lui Eminescu

Pentru a-l putea aprecia în justa lui valoare, ne lipsește pe ceapera nuanțelor sale verbale, sunetul, ritmul versului său; ne trebuie să-l înțelegem în dimensiunea propriei sale limbi, singura în stare să redea, fără deformații și scaderi, esența cea mai înaltă a unui adevărat poet.

Totuși, ceva ajunge la noi, și în acest ceva există alina calitatea artistică și căldura umană, încît ne emoționează; există o sensibilitate trează, care a captat acest primitiv peisaj românesc, pe care l-am văzut acum și pe care, din fericire, îl înțelegem cu toții: există un clan plin de sacrificiu și generos pentru obținerea dreptății; există o viziune lucidă profetică de realități puternice și mai ales există zănea unei Români mai...

Și dacă toate acestea ar putea da adevărata statură a lui Eminescu înălțarea și admirația cu care un popor recită, își amintește și cîntă poeziile sale, dragostea cu care românii au încorporat aceste poezii propriilor lor vicți, propriului lor destin.

Mario Benedetti
Uruguay

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BALAN (redactor șef-adjunct), Maria BUCUR, Glica IUTES, Corașu LEU (secretar general de redacție), Al. OPREA (redactor șef-adjunct), Nicolae STOIAN, Romulus ZĂBĂRJA